

**rijksuniversiteit
groningen**

**De mening van inwoners en ambtenaren
over de mogelijke windmolens in het
Avelingen-gebied**

**Maria Alina Rădulescu MSc, Prof. Dr. Lorenzo Squintani, Dr.
Goda Perlaviciute en Wytse Gorter MSc**

19 oktober 2022

Inhoud

Introductie	3
Hoofdconclusies	3
Onderwerpen waarop het onderzoek zich op richt	8
Hoofdstuk 1: Methode en deelnemers	9
1.1. Procedure	9
1.2. Deelnemers	9
Hoofdstuk 2: Oordelen over de mogelijke windmolens in het Avelingen-gebied	11
2.1. Acceptatie mogelijke windmolens	11
2.2. Perspectieven over de gevolgen van windmolens in het Avelingen-gebied	18
2.3. Voorwaarden voor het ontwikkelen van windmolens in het Avelingen-gebied	26
Hoofdstuk 3: Emoties.....	31
Hoofdstuk 4: Vertrouwen in betrokken partijen	33
Hoofdstuk 5: Het betrekken van inwoners bij besluitvorming	35
5.1. Mate van betrokkenheid	35
5.2. Methode van participatie en informatie delen	39
5.3. Webinar	47
5.4 Niveau van participatie.....	50
Conclusies	55
Referenties.....	59
Bijlagen	60
Bijlage 1: Interviewvragen voor de inwoners.....	60
Bijlage 2: Interviewvragen voor de ambtenaren.....	61

Hoofdconclusies

Vooropbouwend op de resultaten van het draagvlakonderzoek in relatie tot de publieke acceptatie voor het ontwikkelen van windmolens in het Avelingen-gebied, heeft de Rijksuniversiteit Groningen een kwalitatief onderzoek gedaan om een beter inzicht te krijgen in de mening van zowel ambtenaren als bewoners met betrekking tot de mogelijke windmolens. Dus het kwalitatieve onderzoek op basis van interviews met bewoners en ambtenaren is waardevol omdat het meer nuances biedt op de conclusies uit de vorige onderzoeksfase. Hieronder worden de belangrijkste conclusies van dit onderzoek beschreven.

Acceptatie windmolens. Meer dan de helft van de geïnterviewde inwoners is negatief over de mogelijke windmolens in Avelingen, terwijl de andere helft bijna gelijk verdeeld is tussen degenen die positief en degenen die neutraal zijn. Dit inzicht weerspiegelt de resultaten van de eerste fase van het onderzoek waaruit bleek dat de acceptatie van de mogelijke windmolens gemiddeld onder het middelpunt van de schaal ligt. Verder zijn de meeste geïnterviewde inwoners negatief over de mogelijke windmolens in Avelingen en niet over de hernieuwbare energieprojecten in het algemeen. Dit valt ook samen met de conclusie uit de vorige fase dat de publieke acceptatie van hernieuwbare energiebronnen niet noodzakelijk overeen hoeft te komen met de acceptatie van specifieke energieprojecten. De ambtenaren zijn zich bewust van deze lage acceptatie en in het algemeen van de lage acceptatie van windenergieprojecten op het land. Tegelijkertijd is volgens de ambtenaren de acceptatie van de windmolens moeilijker in te schatten en ook genuanceerd aangezien de meest vocale en aanwezige groepen degenen zijn die tegen zijn, terwijl overige groepen gereserveerd en minder aanwezig zijn. We bespreken in meer detail over de publieke acceptatie in hoofdstuk 2.1.

Volgens de geïnterviewde ambtenaren wordt de acceptatie van de mogelijke windmolens beïnvloed door de positieve en negatieve gevolgen en de manier waarop ze door elke bewoner worden waargenomen. In overeenstemming met de resultaten van de vorige fase van het onderzoek, zijn de geïnterviewde inwoners vooral negatief over de lokale en specifieke gevolgen van de windmolens, terwijl de positieve gevolgen die zij noemen meer gerelateerd zijn aan de algemene gevolgen. Deze verdeling wordt verklaard door sommige ambtenaren die merken dat de voordelen van windmolens niet verbonden zijn aan de plek waar ze zijn gebouwd, terwijl de nadelen dat wel zijn. Specifieke gevolgen die vaak genoemd worden door de inwoners zijn gezichtvervuiling, slagschaduw en geluidsoverlast. Onder de lokale gevolgen noemen de geïnterviewde inwoners als negatief meestal het imago van de omgeving, de gezondheidsaspecten, de aantrekkelijkheid van de woonomgeving en de waardevermindering van de huizen. De geïnterviewde inwoners identificeren positieve gevolgen van windmolens met name in relatie tot de algemene gevolgen zoals de energietransitie en groene

energieproductie en onderbouwen daarmee de bevindingen uit de vorige fase van het onderzoek. De ambtenaren zijn zich bewust van de verschillende gevolgen en de zorgen van de inwoners en daarom hebben zij extra en diepgaander onderzoek gedaan naar de gevolgen van de mogelijke windmolens. Meer inzichten in de beoordeling van de gevolgen zijn beschikbaar in Hoofdstuk 2.2.

We hebben bewoners daarnaast gevraagd onder welke voorwaarden windmolens bij Avelingen wel ontwikkeld zouden kunnen worden. Uit de interviews met de inwoners blijkt dat veel mensen geen voorwaarden wilden noemen voor de mogelijke windmolens in het Avelingen-gebied. Sommige inwoners benoemde het verlagen van de hoogte of van de geluidsoverlast van de windmolens als voorwaarde die een rol spel bij mogelijke acceptatie, terwijl anderen zelfs hebben gezegd dat windmolens in dit gebied nooit acceptabel zijn. De ambtenaren zijn zich ervan bewust dat een hogere acceptatie van de windmolens bereikt kan worden als de bewoners meer betrokken zijn, als zij meer duidelijke informatie over het project krijgen, als hun zorgen gehoord en geadresseerd worden en als de negatieve gevolgen zoveel mogelijk worden weggenomen. We bespreken dit verder in Hoofdstuk 2.3.

Rol van emoties. In overeenstemming met de resultaten van het draagvlakonderzoek, blijkt uit de interviews met de inwoners dat de meeste mensen geen sterke negatieve emoties ervaren, maar ook niet veel positieve emoties als ze denken aan de mogelijke ontwikkeling van windmolens in het Avelingen-gebied. De ambtenaren zijn zich bewust dat de emoties een rol in de publieksparticipatieproces spelen, maar vinden het een beetje lastig om op welke wijze zij met de emoties om moeten gaan en hoe ver ze kunnen gaan om ze tegemoet te komen. We bespreken dit verder in Hoofdstuk 3.

Vertrouwen. De interviews met de inwoners bevestigen de bevindingen uit de kwantitatieve onderzoeksfase waaruit blijkt dat het vertrouwen in de betrokken partijen laag is. In overeenstemming met de resultaten van het draagvlakonderzoek wordt de gemeente niet zeer competent gezien als het gaat over het ontwikkelen van windmolens bij het Avelingen-gebied. De geïnterviewde ambtenaren zijn zich bewust van het gebrek aan vertrouwen dat burgers hebben jegens de overheid. We bespreken dit verder in Hoofdstuk 4.

Publieke participatie. De meeste geïnterviewde inwoners voelen zich niet genoeg betrokken bij het participatieproces, denken dat zij niet goed geïnformeerd zijn en dat de communicatie in relatie tot de mogelijke windmolens in Avelingen onder de maat is. Daarentegen denken sommige ambtenaren dat het publieksparticipatieproces goed gaat en dat de bewoners veel mogelijkheden hebben om zich uit te spreken. De meeste ambtenaren zijn van mening dat er altijd mensen zijn die zich ondanks

verschillende voorlichtingsmethoden niet geïnformeerd voelen en dat het erg moeilijk is om aan alle verwachtingen van burgers te voldoen over hoe een publieksparticipatietraject moet worden georganiseerd.

We hebben de geïnterviewde bewoners ook gevraagd wat de manieren zijn waarop zij informatie willen krijgen of betrokken zou willen worden bij de besluitvorming. De meerderheid heeft geen voorkeur voor een specifieke manier, maar er wordt benadrukt dat het vooral belangrijk is dat er goed naar inwoners/burgers wordt geluisterd en dat de inwoners serieus genomen worden. Verder willen mensen eerder in het proces betrokken worden en dat dit met openheid en transparantie wordt aangepakt. In overeenstemming met de bewoners zijn de geïnterviewde ambtenaren van mening dat de belangrijkste aspecten in een participatieproces niet per se de methode zelf zijn, maar de aanpak die gericht moet zijn op transparantie en open communicatie, waarbij bewoners vroegtijdig worden betrokken, zodat dat ze hun mening en zorgen kunnen uiten en gehoord worden. De ambtenaren leggen ook uit dat er veel uitdagingen zijn voor degenen die het inspraakproces organiseren als het te vroeg wordt gestart.

De ambtenaren merken op dat qua deelnemers aan het proces sprake is van een dominantie van bepaalde groepen (bijvoorbeeld oudere, mannelijke, hoger opgeleide personen) en een ondervertegenwoordiging van andere groepen (bijvoorbeeld jongeren). Om een breder en genuanceerder inzicht te krijgen in de perspectieven van bewoners op de windmolens en om de inclusiviteit van het proces te vergroten, zijn de ambtenaren bezig met het creëren van meer kansen om de groepen te betrekken die normaal niet erg gemotiveerd zijn om betrokken te zijn.

Daarnaast vinden wij dat de ambtenaren denken dat het noodzakelijk is om een duidelijk onderscheid te maken tussen de reikwijdte van het publieksparticipatieproces en het besluitvormingstraject. Zonder goede communicatie over dit onderwerp kan het proces leiden tot gevoelens van frustratie bij de burgers die het gevoel zouden kunnen krijgen dat zij deel uitmaken van een 'nep-inspraak oefening'.

We hebben de geïnterviewde bewoners gevraagd of ze naar de webinar, georganiseerd door de gemeente Gorinchem, hebben gekeken. In overeenstemming met de resultaten van het draagvlakonderzoek, kunnen wij concluderen dat het grote merendeel van de respondenten de webinar niet heeft bekeken en de meeste van degene die er wel naar hebben gekeken een negatieve mening hebben. Uit de interviews met de ambtenaren bleek dat de meesten van hen op de hoogte zijn van de problemen die zich hebben voorgedaan bij de webinars. Deze problemen hebben vooral te maken met de online aanpak die werd gedictieerd door de coronapandemie en bijbehorende maatregelen.

We hebben gevraagd hoeveel invloed de geïnterviewden denken dat de bewoners zouden moeten hebben op de besluiten die genomen worden met betrekking tot de mogelijke windmolens. De meeste van de geïnterviewde ambtenaren vinden het belangrijk dat de burgers hun zorgen uiten en dat deze gehoord en doorgegeven worden aan de besluitvormers. In overeenstemming met de meeste burgers zijn de ambtenaren echter van mening dat de uiteindelijke beslissingen de verantwoordelijkheid van de gekozen leden moeten blijven, in overeenstemming met het representatieve democratische politieke systeem in Nederland. We bespreken dit verder in Hoofdstuk 5.

Introductie

De gemeente Gorinchem wil in 2050 CO₂-neutraal zijn om de opwarming van de aarde te beperken. Dit is ook vastgesteld in de RES 1.0 Alblasserwaard. Daarom is het nodig om fossiele energiebronnen zoals steenkool, olie en aardgas te vervangen door duurzame energiebronnen zoals zonne- en windenergie. Windmolens bij het Avelingen-zoekgebied in de gemeente Gorinchem zouden een mogelijkheid kunnen zijn om duurzame energie op te wekken. Er zijn nog geen definitieve plannen voor windenergie bij Avelingen.

Daarom wordt eerst uitgebreid onderzoek gedaan of windmolens bij Avelingen haalbaar en acceptabel zijn. In deze eerste stap heeft de Rijksuniversiteit Groningen kwantitatief onderzoek gedaan door middel van een enquête. Er werd gevraagd hoe de inwoners rondom het Avelingen-gebied denken over de energietransitie en windenergie in de regio van het Avelingen-gebied. Het onderzoek richt zich op de volgende onderwerpen: acceptatie van windmolens in het Avelingen-gebied, emoties, vertrouwen, publieke participatie en waarden. Na het meten van de meningen van inwoners over mogelijke windmolens in het Avelingen-gebied met kwantitatieve onderzoeksmethoden, wilden wij een goed begrip krijgen van deze meningen, met name de onderliggende betekenissen en redenen. Hiervoor hebben wij kwalitatieve onderzoeksmethoden gebruikt. Deze methode maakt het mogelijk om meer subtiele en genuanceerde meningen te verzamelen dan normaal mogelijk is met een enquête. Daarnaast wilden wij, ook aan de hand van kwalitatieve onderzoeksmethoden, inzicht krijgen in de perspectieven van de ambtenaren van de gemeente Gorinchem, provincie Zuid-Holland, Rijkswaterstaat en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland over de resultaten van de enquête en over de manier waarop ze de inwoners verder willen betrekken. Dit soort diepgaande informatie kan ambtenaren en besluitvormers helpen om een beter begrip te krijgen over hoe de inwoners van Gorinchem denken over de mogelijke komst van windmolens in Avelingen en over het bijbehorende participatieproces. De mogelijke verschillen in perspectief over publiekparticipatie tussen de inwoners en de ambtenaren benadrukken de uitdagingen in het organiseren van lokale publiekparticipatie-initiatieven in relatie tot de energietransitie. Daarnaast kunnen inzichten over deze verschillende mogelijke perspectieven helpen om misvattingen aan te pakken. De conclusies van het onderzoek worden gebaseerd op 31 interviews met inwoners van Gorinchem en acht interviews met ambtenaren van de deelnemende organisaties in het Avelingen-projectteam.

Onderwerpen waarop het onderzoek zich op richt

1. Acceptatie windmolens in het Avelingen-gebied. Zoals aangegeven is publieke acceptatie belangrijk voor het realiseren van een duurzame energietransitie. De publieke opinie over de kosten en baten van energieprojecten beïnvloeden de publieke acceptatie van deze projecten (Perlaviciute & Steg, 2014). Daarom hebben we onderzocht hoe mensen rondom het Avelingen-gebied oordelen over de (mogelijke) gevolgen van windenergie op land, waaronder gevolgen voor de natuur en het milieu, de lokale economie, de energievoorziening, energieprijzen, het landschap, en de waarde van huizen. We hebben ook onderzocht hoe de ambtenaren van het Avelingen projectteam deze gevolgen waarnemen en ermee omgaan. We bespreken deze resultaten in hoofdstuk 2.

2. Emoties. Energieprojecten kunnen (sterke) emoties bij mensen oproepen. Deze emoties hangen vaak samen met hoe acceptabel mensen energieprojecten vinden (Perlaviciute, Steg, Contzen, Roeser, & Huijts, 2018). Daarom hebben we onderzocht in welke mate mensen verschillende negatieve en positieve emoties ervaren wanneer ze denken aan de ontwikkeling van windmolens in het Avelingen-gebied en hoe de ambtenaren van het Avelingen projectteam deze emoties waarnemen en ermee omgaan. We bespreken deze resultaten in hoofdstuk 3.

3. Vertrouwen. Hoe meer vertrouwen mensen hebben in de partijen die verantwoordelijk zijn voor het ontwikkelen van energieprojecten, hoe hoger de publieke acceptatie van deze projecten is (Huijts, Molin, & Steg, 2012; Perlaviciute & Steg, 2014). Daarom hebben we onderzocht hoe mensen rondom het Avelingen-gebied reflecteren op hun vertrouwen in de verschillende partijen die betrokken (kunnen) zijn bij het besluit om windmolens te bouwen in het Avelingen-gebied. We bespreken deze resultaten in hoofdstuk 4.

4. Publieke participatie. Uit onderzoek blijkt dat de waargenomen procedurele rechtvaardigheid (de mate waarin mensen vinden dat besluiten op een rechtvaardige manier gemaakt zijn) hoger is wanneer mensen denken dat ze invloed kunnen hebben op besluiten die worden gemaakt over energieprojecten (Walker & Baxter, 2017). Waargenomen procedurele rechtvaardigheid hangt positief samen met de acceptatie van energieprojecten (Huijts, Molin, & Steg, 2012; Perlaviciute & Steg, 2014). Er is echter weinig bekend over hoe men betrokken wil worden bij beslissingen over energieprojecten, bijvoorbeeld op welk moment, in welke mate, in welke vorm, en met betrekking tot welke besluiten wil men betrokken worden. Daarom hebben we onderzocht hoe men betrokken wil worden bij besluitvorming over het ontwikkelen van windmolens in het Avelingen-gebied. Tegelijkertijd onderzochten we hoe ambtenaren denken over de invloed die mensen zouden moeten hebben op de besluitvorming. We bespreken deze resultaten in hoofdstuk 5.

Hoofdstuk 1: Methode en deelnemers

Om de doelen van dit onderzoek te bereiken is er een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Dit is gedaan door middel van interviews met bewoners rondom het Avelingen-gebied en met ambtenaren die in het Avelingen-projectteam deelnemen. Hieronder beschrijven we de procedure en de deelnemers van dit onderzoek.

1.1. Procedure

De eerste ronde van de interviews was met de inwoners en vond plaats in mei 2022. Inwoners zijn allereerst verdeeld over drie ringen. Ring 1 betreft inwoners woonachtig in een radius van tussen de 500 en 1000 meter van het Avelingen-zoekgebied. Ring 2 betreft inwoners woonachtig in een radius van tussen de 1000 en 1500 meter van het Avelingen-zoekgebied. Ring 3 betreft inwoners woonachtig in een radius van tussen de 1500 en 2000 meter van het Avelingen-zoekgebied. Op basis van de resultaten van de vorige onderzoeksfase hadden wij een lijst met mailadressen van de inwoners die voor een interview gecontacteerd wilden worden. Deze inwoners werden benaderd door middel van een uitnodigingsmail en degenen die positief antwoordden, werden gecontacteerd om een datum en tijd voor het interview af te spreken. De interviewgidsen (zie Bijlagen) waren identiek voor alle geïnterviewden. Deelname aan de interviews was vrijwillig. De interviews waren via telefoon of beeldbellen uitgevoerd en duurden ongeveer 30-45 minuten.

De tweede ronde van de interviews was met de ambtenaren die deelnemen in het Avelingen-projectteam. Voor het uitvoeren van deze interviews is er door de Gemeente Gorinchem een lijst aangeleverd met de contactpersonen vanuit de deelnemende organisaties - Gemeente Gorinchem, Provincie Zuid-Holland, Rijkswaterstaat, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en Rijksvastgoedbedrijf. Van elke organisatie werden één of twee personen door middel van een uitnodigingsmail benaderd. De ambtenaren die een reactie gaven, werden gecontacteerd om een datum en tijd voor het interview af te spreken. De interviews vonden plaats in juli en augustus 2022. De interviews waren via telefoon of beeldbellen uitgevoerd en duurden ongeveer 45-60 minuten.

Met toestemming van de geïnterviewden zijn alle interviews opgenomen en vervolgens getranscribeerd en geanonimiseerd ten behoeve van dit onderzoek.

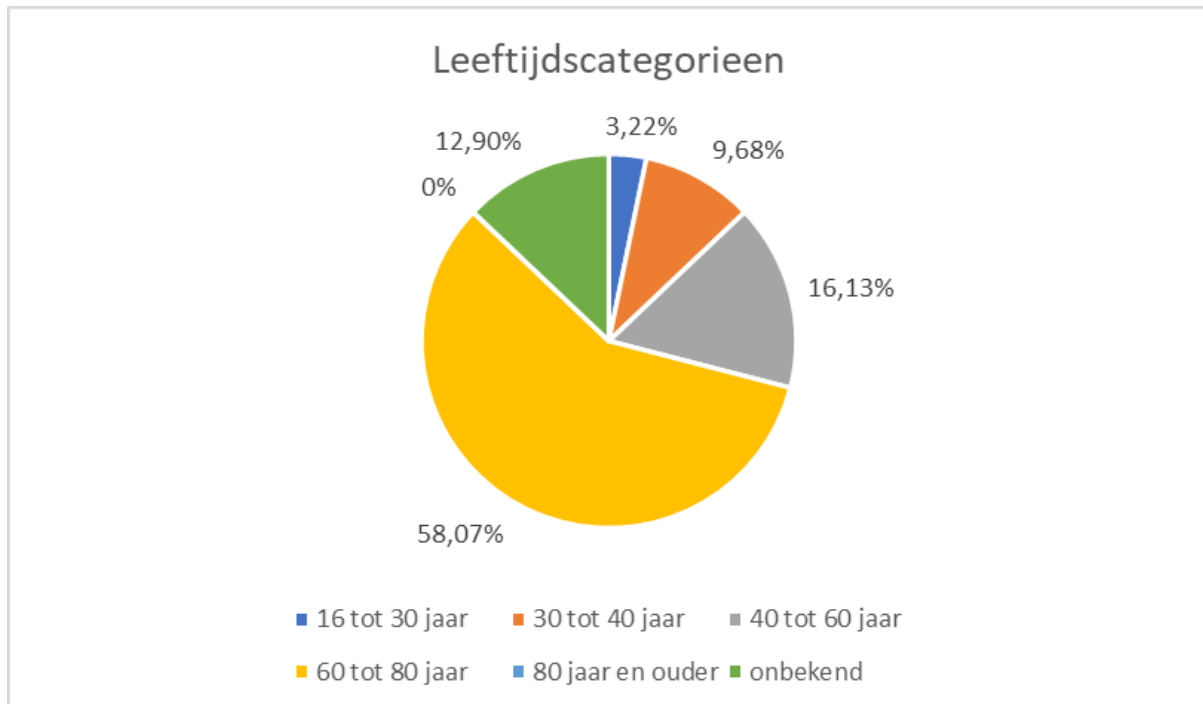
1.2. Deelnemers

1.2.1 Inwoners

In de eerste ronde hebben in totaal 31 inwoners aan de interviews deelgenomen, waarvan 1 uit ring 1, 20 uit ring 2, en 10 uit ring 3.

Leeftijd van inwoners

De gemiddelde leeftijd van de inwoners is 60 jaar, met een minimum van 30 jaar en een maximum van 78 jaar. Vier geïnterviewden hebben hun leeftijd niet vermeld. De verdeling van inwoners over leeftijdscategorieën laat een oververtegenwoordiging zien van de groep van 60 tot 80 jaar. De groep 16 tot 30 jaar is daarnaast ondervertegenwoordigd in de groep van geïnterviewden. Deze resultaten komen overeen met die van het draagvlakonderzoek.

Geslacht van inwoners

In totaal namen 5 vrouwen (16,1%) deel aan het onderzoek en 26 mannen (83,9%). De verdeling van geïnterviewden op basis van geslacht laat een oververtegenwoordiging zien van mannen vergeleken met vrouwen. Deze oververtegenwoordiging van mannen was ook te zien in de enquête, maar niet zo geaccentueerd.

1.2.2. Ambtenaren

In de tweede ronde hebben wij met 8 ambtenaren interviews afgenomen, waarvan 2 met ambtenaren van lokaal niveau, 2 met ambtenaren van provinciaal niveau en 4 met ambtenaren van verschillende landelijke publieke organisaties die in het Avelingen projectteam deelnemen.

Hoofdstuk 2: Oordelen over de mogelijke windmolens in het Avelingen-gebied

2.1. Acceptatie mogelijke windmolens

Perspectief van inwoners

We hebben acceptatie gemeten door te vragen hoe mensen zelf staan tegenover de mogelijke windmolens in het Avelingen-gebied en waarom. Over het algemeen is meer dan helft van de geïnterviewden negatief over de mogelijke windmolens, terwijl de andere helft bijna gelijk verdeeld is tussen degenen die positief en degenen die neutraal zijn. Dezelfde verdeling van meningen kan op elk van de drie ringen ook worden waargenomen. Deze inzichten weerspiegelen de resultaten van de eerste kwantitatieve vragenlijstonderzoek (<https://www.rug.nl/about-ug/organization/collaboration/research-collaboration/onderzoekenergietransitie/documenten/rapport-avelingen-resultaten-18-5-2022-v4.pdf>), waaruit bleek dat de acceptatie van de mogelijke windmolens gemiddeld onder het middelpunt van de schaal ligt. In deze fase hebben wij gedetailleerde inzichten verkregen van hoe mensen zich voelen over de mogelijke windmolens in het Avelingen-gebied.

De meeste geïnterviewden zijn negatief over de mogelijke windmolens in Avelingen. Onder hen zijn de meesten niet tegen windmolens in het algemeen, maar alleen in relatie tot deze locatie. Zo versterken de interviews de conclusie uit de vorige fase van het onderzoek dat de publieke acceptatie van hernieuwbare energiebronnen, met name windenergie, niet overeen hoeft te komen met de acceptatie van concrete energieprojecten.

Allereerst ben ik in ieder geval groot voorstander van het opwekken van groene energie. Of het met windmolens is, of met zonnepanelen, ik vind het allemaal initiatieven die in ieder geval het stimuleren waard zijn. Maar, ik kan geen voorstander zijn van het initiatief in de huidige vorm op deze locatie als beoogde plek voor die windmolens. (Interview 23)

Nou ja op zich staan wij niet negatief tegenover windmolens, maar wel tegenover de locatie. (Interview 25)

Ik denk, ik ben wel voor windmolens, ik ben niet tegen windenergie. [...] Maar niet hier. Niet op deze locatie. Want dat is wel een nuance, zeg maar. Op deze locatie is een windmolen niet goed. (Interview 29)

Ik ben voor groene energie, maar ik heb een puntje tegen windmolens in de zin van windmolens in het zicht van woongebieden of industrieën. Avelingen is een heel mooi uniek

wandelgebied met natuur, dieren enzovoort. Ik vind het eigenlijk zonde dat daar windmolens geplaatst gaan worden. (Interview 4)

Ik vind windmolens prima, maar niet in bewoonde gebieden (Interview 7)

Ik sta daar persoonlijk bijzonder negatief tegenover. Want ik ben niet principieel tegen windmolens. Ik denk dat hier gewoon geen perfecte plaats daarvoor is. (Interview 10)

Op zichzelf ben ik voor windenergie en zonne-energie, alleen ik vind de plaats in Gorinchem niet goed. En ik wil ook niet zeggen: 'Not in my backyard!' Ik zet net: Ik ben daar voorstander van. Maar ik vind de positie van het gebied niet handig gekozen (Interview 11)

Dus kijk, ik ben een groot voorstander van windmolens maar zet ze alsjeblieft bijvoorbeeld ergens langs een snelweg. (Interview 30)

Wij hebben geïnterviewden gevraagd of zij de negatieve mening van inwoners, die tevens staan in de resultaten van het draagvlakonderzoek, herkennen in hun omgeving. De resultaten van de interviews bevestigen de conclusie uit de vorige onderzoeksfase dat hoe dichter mensen bij de mogelijke windmolens wonen, hoe negatiever ze oordelen over de acceptatie van de mogelijke windmolens.

Het buurtje waarin ik woon, zegt iedereen dat het belachelijk is. Niemand zit er ook op te wachten. (Interview 26)

Ja hier in mijn omgeving wel. Ga ik verder af dan krijg je het NIMBY effect, 'not in my backyard'. Hoe verder af, hoe minder negatieve reacties je krijgt. (Interview 6)

Ja, en dat is natuurlijk, en dat komt ook uit het rapport: Mensen die daar dichtbij wonen hebben daar natuurlijk grotere bezwaren tegen dan mensen die wat verder daar vandaan wonen. (Interview 10)

Ja, ik hoor wel dat ja. Ik denk dat er aan Sleeuwijkse-kant weinig mensen zijn die denken 'god wat een goeie plek'. (Interview 30)

de meningen zijn heel negatief en tegelijkertijd zijn er mensen hier best wel voor duurzaamheid en er worden ook best wel veel geïnvesteerd door mensen in hun huizen om ze duurzaam te maken en met zonnepanelen te verbeteren etcetera. Dus ja mensen zien het dan ook niet graag dat door windmolens al die investeringen een beetje wordt teniet gedaan, omdat het minder leuk is om daar te blijven wonen. (Interview 14)

Jajajaja, natuurlijk, iedereen heeft een mening. Nee, over het algemeen negatief met name als het in de buurt komt. Dat is natuurlijk ook wel nijpend. Ze begrijpen allemaal dat het

moet, maar niet in mijn achtertuin zoals ze dan zeggen. Dat merk ik natuurlijk heel goed, dat probeer ik ook altijd een beetje te relativieren. (Interview 15)

Nou laat ik het zo zeggen ik heb er niemand positiefs over gehoord. Dus ja, ik herken dat wel. (Interview 21)

Ja, absoluut, iedereen is echt faliekant tegen. Dus het draagvlak is inderdaad wel extreem laag, in de hele gemeente, niet alleen in de omwonenden. (Interview 25)

Minder dan een kwart van de ondervraagden is positief over de mogelijke windmolens in het Avelingen-gebied. Uit de interviews blijkt dat de meesten van hen een 'aarzelende acceptatie' ('reluctant acceptance') uitdrukken. Dus de meesten van hen zijn zich bewust van de verschillende gevolgen van windmolens, maar zijn wel degelijk overtuigd van de noodzaak ervan.

Ja, het is niet leuk, dat is duidelijk, maar het is noodzakelijk. (Interview 2)

Een windmolen geeft overlast, maar een energiecentrale waar je in buurt woont of een afvalcentrale geeft ook overlast, maar we zullen het moeten hebben. (Interview 16)

Wat zien we liever een rokende schoorsteen of zien we liever een windmolen? En dan zeg ik dan zie ik liever een windmolen want die is schoon. (Interview 28)

Mensen beseffen zich niet dat als wij nu niks aan het klimaat doen dat het allemaal veel onaangener wordt dan het nu is. Dat gaat best wel snel, dus je moet naar groene energie en windmolens zijn in die zin wel handiger nog dan zonnepanelen omdat ze de hele dag en nacht kunnen draaien. [...] Als er gezondheidsrisico's bij zijn, volgens mij zijn die er niet, dan zou je daar wel aandacht voor moeten hebben. En ja esthetisch, op een gegeven moment zijn de belangen groter dan alleen dat vind ik. (Interview 19)

Bijna een kwart van de ondervraagden is niet positief, maar ook niet negatief tegen de mogelijke windmolens in het Avelingen-gebied. Kenmerkend voor deze groep is dat men ofwel twijfelt over de locatie, ofwel over de windmolens als voorkeursmethode voor groene energieopwekking.

Opzich heb ik niks tegen windmolens, alleen ik vind wel dat de verkeerde keuze is gemaakt in de zin van ons helemaal gaan inzetten op windmolens in plaats van bijvoorbeeld waterstofgas. (Interview 3)

Windmolens vind ik altijd een lastig verhaal. Ik ben ongelooflijk voor duurzame energie en ik denk dat er heel veel plekken zijn waar het helemaal prima kan. Maar ja, ik heb wel mijn twijfels bij het allemaal in ieder dorp er eentje neerzetten. Ik vraag me af of dat de slimste

manier is om die energietransitie zo vorm te geven dat iedereen daar ook blij van wordt. En ik heb dat zelf dus ook wel een beetje, dat je denkt: Ja, Avelingen. Ik snap heus wel dat die dingen nodig zijn, maar om dat nou hier midden in een natuurgebied neer te zetten. Dat slaat als kip op Dirk zeg maar. En dus dat vind ik een heel lastige. Ik zit daarin echt een beetje in dubio. (Interview 9)

Nou ik wil wel echt heel graag dat er meer windmolens komen. Dus wat mij betreft zou ik zeggen; zet ze er gewoon neer. Ik vraag me wel af of dit nu de juiste plek is, maar volgens mij is er overal iedere keer weerstand op windmolens, dus ik zou er zeker niet voor willen gaan liggen want ik vind het gewoon wel heel belangrijk dat er meer windmolens komen. (Interview 22)

Het is interessant om te zien dat alle geïnterviewden de energietransitie en de productie van groene energie steunen, maar sommigen hebben een voorkeur voor andere manieren van groene energieopwekking dan windmolens.

Dat het niet gaat zoals het moet en moet zoals het gaat, met andere woorden: eerst de voor de hand liggende bronnen zoals water, aardwarmte en restwarmte van bedrijventerreinen. Nu zijn er legioenen aan alternatieven, waarvan ik zeg van: die windmolen is geen prioriteit. (Interview 6)

Ja, ik vind eigenlijk windmolens zeker niet een energiebron van de toekomst. Er zijn heel veel andere dingen nog mogelijk. En ook nog voor 2050, of eerder. De rivier de Merwede stroomt enorm snel. Probeer daar iets met waterkracht te doen in die brug zelf, bijvoorbeeld. Misschien moet je besparen en het geld stoppen in projecten met cv-ketels die op waterstof kunnen straks. Maar waterstof, kijk naar stadsverwarming, waarmee de warmte genereert wordt. Restwarmte uit industriegebieden (Interview 4)

Ik ben tot de conclusie gekomen dat windmolens in dit land bijna overbodig zijn. Op het land. Maar... als er morgen een wet komt dat iedereen een zonnepaneel op zijn dak moet hebben, als zijn dak tenminste enige mate zuid staat of plat is, dan steun ik dat van harte. Is het wel prioriteit 1 en niet prioriteit 2, hè. Dus eerst zonnecellen, zonnepanelen, dan molens. (Interview 7)

In de eerste plaats denk ik dat er te weinig is ingezet op gezamenlijk energieverbruik. Er zit ook een hele grote sproeidroger. Maar naar mijn idee hè, met restwarmte enzovoorts, kan je daar een hele wijk in Gorinchem mee verwarmen met die restwarmte. (Interview 13)

Kijk naar alternatieven. Ik denk dat er meer opties zijn dan windmolens in een natuurgebied. Bijvoorbeeld, leg alle platte daken vol met zonnepanelen. (Interview 17)

Dus, een windmolen kan zichzelf niet qua CO2, niet bezuinigen, niet qua financiën, qua uitstoot, qua helemaal niets. Dus kom me nou niet aan dat het een duurzame oplossing is, want het is gewoon helemaal niets. Maar die rivier, dus één van de grootste rivieren van Nederland, die blauwe energie wordt niet gebruikt. (Interview 24)

Als we een energietransitie doen, laten we dat dan op basis doen van duurzame materialen en laten het we dat doen op basis van technieken waarvan al bewezen is dat ze gewoon veel beter zijn voor onze natuur. Een voorbeeld daarvan is een thoriumcentrale. Voor vrij weinig kosten krijg je er energie uit. Je kunt het lokaal opzetten, er bestaat geen gevaar voor nucleaire ontploffing. Dus als we écht wat er aan willen doen, écht wat er aan willen doen, kunnen we gewoon alle auto's op waterstof laten rijden. (Interview 26)

Ik zou het eerder gaan zoeken in het zo veel mogelijk plaatsen van zonnepanelen enzovoort. Dat is een optie die minder hinder geeft in de toekomst ook. De helft van Gorinchem zit nog met enkel glas. Er kan op dat gebied nog zoveel gedaan worden aan besparing ook. Dat in combinatie met iets anders dan windmolens, dat zou ook heel veel opleveren. Ik vraag mij dan ook af waarom ze niet bijvoorbeeld inzetten op kernenergie. Dat is jarenlang een taboe geweest. Als je drie goede kerncentrales bouwt, heb je al die windmolens niet nodig. (Interview 27)

Dat is om te onderzoeken wat er mogelijk is om te doen met de rivier en met het stromen van de rivier. (Interview 31)

Ik ben wel voor duurzame energie, maar maak gebruik van de rivier bijvoorbeeld. Dus water... dingen, maak gebruik van zon. Kijk naar alle bedrijven die op Avelingen zitten, zeg maar. Ga op al die daken van al die bedrijven zonnepanelen leggen. Ga naar dat soort oplossingen kijken, maar niet die grote windturbines. (Interview 29)

Perspectief van ambtenaren

Ten eerste, uit de interviews blijkt dat de ambtenaren van alle drie niveaus goed op de hoogte zijn van de lage acceptatie en het verminderde draagvlak van windenergieprojecten en meestal voor windenergieprojecten op het land in het algemeen.

Bij windenergie is het eigenlijk altijd een gevoelig onderwerp. Vrij snel komen er tegengeluiden en organiseert de tegenstand zich tot actiegroepen, maar of dat de publieke acceptatie is dat vind ik altijd een lastige want het is zo'n kleine groep met mensen die dan heel erg actief wordt en die je dan dus ook spreekt op informatieavonden. Ik weet het niet zo goed hoe dit grote publiek daarin zit... (ambtenaar 1)

Want tja, er is niet veel acceptatie voor wind op het land in de buurt. (ambtenaar 4)

Ik denk dat de acceptatie misschien ook wel beetje zit in een stukje weten wat er gebeurt (ambtenaar 7).

Windpark ligt sowieso veel gevoeliger natuurlijk, van zo'n park zal meer oppositie juist komen. (ambtenaar 5)

Windenergie is zo complex alleen al aan proces, maar ook wat het doet met een omgeving. Het is zoveel inhoud voor mensen om te verwerken, soms denk ik het is bijna niet te doen om dat goed over te brengen. (ambtenaar 3)

ik denk dat er een hoop weerstand komt door angst op het internet. Als je gaat zoeken op welke thema, dan versterkt dat zich. Dus er zijn altijd wel enge verhalen. (ambtenaar 6)

Hoewel veel van de geïnterviewde burgers praten over mogelijke alternatieven voor het opwekken van groene stroom, legt één van de ambtenaren uit dat de mogelijkheden op dit gebied vrij beperkt zijn, vooral omdat veel van de door de burgers voorgestelde opties technisch niet haalbaar zijn.

Wat zijn dan de alternatieven? En alternatieven zijn best lastig in dit geval, zeker in deze regio. Er wordt gezegd: haal de energie uit de stroming van de rivier. Daar zit een hoop energie in, maar dat is eigenlijk helemaal niet technisch realistisch. [...] Ja daar is echt naar gekeken en dan heb je een techneut en die zegt 'ja het zit er gewoon niet in'. (ambtenaar 6)

Ten tweede, uit de interviews met de ambtenaren blijkt dat het heel moeilijk is om de acceptatie van de mogelijke windmolens van Avelingen te beoordelen. Dit komt omdat er meer groepen zijn, één die de ontwikkeling van windmolens ondersteunt, een andere die tegen is en één die er middenin zit. De ambtenaren wezen erop dat degenen die tegen zijn het meest vocaal zijn en soms gevormd worden in actiegroepen die de ander proberen te beïnvloeden. Dus hoewel de acceptatie in één kleur lijkt te zijn geschilderd, zeggen de geïnterviewde ambtenaren dat het beeld genuanceerder is.

Er is ook wel een groep inwoners die zich wel echt oprecht zorgen maakt en die ook echt zegt, ik breng wel offers weet je. Dan maar een windmolen naast Gorinchem, prima, dan

doen we een paar windmolens. Als we daarmee ons bod halen en als we daarmee toch die CO2 uitstoot kunnen tegengaan, ja, daar zijn echt mensen die daar wel heel erg voor open staan en die dat ook echt zo voelen. Maar er is ook nog steeds een groep- ja en er is misschien ook nog steeds een grote groep waarvan ik het gewoon echt niet weet, hoe ze er in zitten. En we hebben ook wel fanatieke tegenstanders, dus die zich georganiseerd hebben en die ook echt het anti-geluid hebben verspreid en ook dingen die toch wel wat verder van de waarheid af staan. (ambtenaar 3)

En men is er bang voor en men weet niet wat er op zich af komt. Er zijn actiegroepen die de buurt heel erg bang hebben gemaakt. Ze hebben de publieke opinie beïnvloed. Er is een groep die voor is, er is een groep die tegen is en een hele grote groep maatschappelijke middengroep. Wat je altijd ziet is dat de mensen die voor zijn die zeggen dat één keer en daarna hoor je ze niet meer. Maatschappelijk middengroep, die hoor je ook niet. Alleen de mensen die tegen zijn die hoor je. (ambtenaar 2)

(refereert naar de jonge generaties) die mensen, als ik met hun praat zeggen ze dat het normaal is dat we dat gaan doen, dat we die kant op gaan. Het is oké dat we de energie nodig hebben, op deze manier kunnen we het halen, laten we er voor gaan! (ambtenaar 2)

Volgens de geïnterviewde ambtenaren wordt de acceptatie van de mogelijke windmolens beïnvloed door de positieve en negatieve gevolgen en de manier waarop ze door elke bewoner worden waargenomen.

Ik denk dat een van de belangrijkste factoren die de publieke acceptatie bepalen het potentiële gevolg is, de impact van de windturbines. Dus het geluid of het lawaai dat het produceert en de slagschaduw. (ambtenaar 3)

Dat heeft te maken met belangen denk ik, dus je hebt belang bij je eigen woongenot, de waarde van je huis, je nachtrust en je wil niet dat het [windenergie] ten koste gaat van je eigen recht. (ambtenaar 1)

Ik denk dat in het algemeen mensen financiële voordelen uit het windpark kunnen halen. Juist nu de energieprijzen stijgen kunnen de mensen meer profiteren. Ik denk dat dit een belangrijke factor is bij de acceptatie van het windpark. (ambtenaar 5)

Over het algemeen denken de geïnterviewde ambtenaren dat hoe duidelijker en minder abstract het project is, hoe meer acceptatie er voor kan ontstaan. Ondanks hun inspanningen om duidelijkheid te scheppen over het project en de gevolgen ervan zijn de ambtenaren nogal terughoudend in de impact

die de volgende fase van publieksparticipatie kan hebben op de acceptatie van het mogelijke windmolenproject in het Avelingen-gebied.

Ik denk dat het creëren van acceptatie makkelijk wordt als dat concreter is ook. Als de overheden meer helder hebben wat ze hiermee willen, dat je op dat moment ook duidelijk hebt wat de mogelijkheden zijn binnen een businesscase. [...] Dat je dat vertrouwen bijvoorbeeld ook weet te vergroten, dan denk ik dat je een stukje acceptatie ook wel weer mee kan vergroten. (ambtenaar 7)

Ja, mijn verwachting is dat publieke acceptatie niet heel veel zal toenemen. Ik denk omdat gewoon, ja, het algemene gevoel, het algemene beeld van mensen toch wel negatief is. [...] Maar je merkt, hoe goed je het ook probeert uit te leggen dat mensen toch een bepaald kader zien en interpreteren. En als mensen gewoon zo'n strakke overtuiging hebben van dat het er niet moet komen, dan kun je praten totdat je een ons weegt, maar dat helpt niet. Dus ik hoop wel, dat ook als we jongeren betrekken, dat daar ook een wat gevarieerder beeld uit komt. (ambtenaar 3)

Als je het aan mij zou vragen of ik denk dat de informatiemarkt een grote verandering zou brengen in de acceptatie, in hoe mensen zichzelf positioneren, betwijfel ik het. Ze kunnen alle informatie in de wereld krijgen en het toch niet willen. (ambtenaar 2)

Er zijn twee soorten van acceptatie. De acceptatie van ons onderzoek en de acceptatie van de windmolens. Ik hoop dat we de acceptatie van het onderzoek zullen vergroten. De acceptatie van de windmolens is moeilijk. En daar zijn verschillende redenen voor. (ambtenaar 4)

2.2. Perspectieven over de gevolgen van windmolens in het Avelingen-gebied

Perspectief van inwoners

We hebben de geïnterviewden gevraagd wat volgens hen de belangrijkste gevolgen van windmolens zouden kunnen zijn in het Avelingen-gebied. In overeenstemming met de resultaten van de vorige fase van het onderzoek zijn de geïnterviewden vooral negatief over de lokale en specifieke gevolgen van de windmolens. Specifieke gevolgen die vaak genoemd worden zijn gezichtvervuiling, slagschaduw en geluidsoverlast. Deze specifieke gevolgen van de mogelijke windmolens lijken implicaties te hebben voor de egoïstische en hedonistische waarden van inwoners.

Hele directe gevolgen; als ik thuis zit dan denk ik dat ik ze vanaf m'n tuin zie en misschien ook hoor. (Interview 14)

Een nadeel zou kunnen zijn dat ik het denk ik wel zou kunnen horen in de nacht, als ik met de ramen open slaap. (Interview 22)

Het geluid van een 230 meter hoge molen zal veel verder dragen dan dat van een 80 meter hoge molen. Ik ben daar buitengewoon bezorgd over. En ik maak me zorgen over het laagfrequente geluid. Bij zulke grote turbines, maak ik me heel veel zorgen. [...] Als je dan bij de Praxis staat dan zie iedere seconde zoef-zoef, zoef-zoef, zie je die schaduw over je heen gaan. Dat is gekmakend zeg. (Interview 7)

De overlast, de laagbaarheid, de laagfrequente tonen, het duidelijk in zicht zijn. (Interview 8)

Kijk, voor de mensen die er direct naast wonen kan ik me voorstellen dat je je zorgen maakt om slagschaduw et cetera. (Interview 9)

Het is best wel vervelend als je een slagschaduw hebt. Je zit in je tuin een boekje te lezen en dan zie je elke keer hop dat ding voorbij komen. Dat is niet van een molen, dat komt van meerdere molens misschien wel. Lijkt mij niet zo prettig. (Interview 4)

Hele directe gevolgen als ik thuis zit dan denk ik dat ik ze vanaf m'n tuin zie en misschien ook hoor. Voor mijzelf persoonlijk is het gewoon het gezicht en of ik echt last ga krijgen van het geluid en van de slagschaduw. (Interview 14)

Waar ik het meest op tegen ben is de geluidsoverlast die ze veroorzaken. Dat geluid is gewoon iets wat super irritant is. En als je dat op een afstand verder weg zet, krijg je ook dat de slagschaduw meeneemt, die blijft dan ook van jou vandaan. (Interview 11)

Dan heb je ook de nadelen zoals slagschaduw, geluidsoverlast, zowel het zwaaien van de wieken, alsook een soms aanwezige lage bromtoon (Interview 23)

Het zijn echt lelijke dingen aan de horizon. (Interview 26)

Geluid en trilling kun je samenvoegen, maar het zijn eigenlijk twee verschillende grootheden. We zitten op veengrond en niemand weet precies hoe dat door trilt naar onze huizen. Nou als je dan van die immens grote windturbines gaat plaatsen, die trillingen moeten ergens heen en het geluidsoverlast is best heftig. (Interview 31)

Het is interessant om te zien dat dit zelfs geldt voor degenen die positief zijn of gemengde gevoelens hebben over de windmolens.

Het visuele aspect is natuurlijk niet mooi, maar onvermijdelijk, daar zullen wij ons bij neer moeten leggen. (Interview 2)

Ik heb alleen maar gelezen, ze maken geluid, hoe dicht je bij staat, hoe meer je het hoort. Ik heb daar geen ervaring, maar ik kan me wel wat voorstellen, dat je "sjoef, sjoef, sjoef" hoort. Ik denk voor ons voornamelijk het geluid en het uitzicht natuurlijk, want ja, het zijn geen fijne dingen om naar om te kijken. (Interview 3)

Ik denk dat het vooral landschappelijk is. Dus ik denk dat het meer om identiteit van zo'n plek gaat, dus het aangezicht van zo'n plek, hoe je dat beleeft. Kijk, ik denk dat je nog steeds fantastisch kan wandelen. Misschien wel dat de natuur verandert, dat misschien qua... dieren en zo, dat dat misschien anders gaat worden. [...] Het is ook weer niet zo dat het helemaal verpest is of zo weet je. Het blijft een natuurgebied en daar kan je nog steeds lopen en nog steeds wandelen. De uitstraling van zo'n plek verandert natuurlijk wel. (Interview 9)

Uit het oogpunt van schoonheid is het natuurlijk niet, verdient het ook niet de hoofdprijs. En het ergste lijkt mij de geluidsoverlast daar hebben we allerlei verhalen over. (Interview 15)

Het is wel een feit dat geluid nauwelijks gedempt wordt over dat water. Je wordt er ziek van, je wordt er echt ziek van. (Interview 16)

Op zich is een windmolen niet perse het meest mooie om te zien. Ik denk dat ik slagschaduw een groter issue vind dan mogelijke bijgeluiden. (Interview 18)

Ik ben hartgrondig voorstander van windmolens op de Avelingen. Ik was al uiterst positief. Het kon nauwelijks positiever. Maar dan kijk ik vooral niet naar de esthetiek hoor want ik... of je nu wel of niet windmolens boven die industriegebieden uit ziet komen. Nou, dat maakt voor mij niet zo veel verschil. Maar ik ben zelf altijd een beetje bevreesd voor de invloed op vogels en al dat soort zaken. De biesbosch is natuurlijk ook een rijk gebied voor vogels met ganzenvluchten. En al dat soort dingen. En daar zijn die windmolens gevaarlijk voor. (Interview 13)

Onder de lokale gevolgen van de mogelijke windmolens benoemen de geïnterviewden als negatief meestal het imago van de omgeving, de gezondheidsaspecten, de aantrekkelijkheid van de woonomgeving en de waardevermindering van de huizen. Deze lokale gevolgen van de mogelijke

windmolens lijken implicaties te hebben voor de biosferische, de hedonistische en egoïstische waarden van inwoners.

Het is een hele mooie vestingstad en ik woon er heel graag. [...]En dan gaan ze toch al plannen maken om laten we dat gezicht van dat vestingstadje maar eens veranderen en we gooien daar een paar windmolens daarheen. Nee, ik vind dat toch niet zo'n goed plan. (Interview 4)

Omdat naar mijn idee dat hele karakter van de kern binnenstad Gorkum, dat is een vestingstad, die wordt daardoor aangetast. (Interview 10)

Als er gezondheidsrisico's bij zijn, volgens mij zijn die er niet, ja daar zou je wel aandacht voor moeten hebben. (Interview 19)

En er is helemaal geen onderzoek naar de gezondheidseffecten.. een beetje longitudinaal onderzoek hè, dus je hebt natuurlijk korte onderzoekjes van nou ja 'na een week ben je er aan gewend', dat soort kul. Maar aan een isotropisch(?) effect, daar raak je niet zo gauw aan gewend. (Interview 7)

Ik zou zeggen: Het uitzicht, de gezondheid.. dat heel breed. [...] Maar ook de herrie, het waardevermindering van de huizen. (Interview 8)

Voor mijzelf persoonlijk is het gewoon het gezicht, de kwaliteit van je woonomgeving wordt minder. Ja ik denk dat dat de belangrijkste aspecten zijn: je woonomgeving wordt minder leuk, het wordt ook minder waardevol. Je huis daalt in waarde, want het wordt gewoon minder aantrekkelijk. (Interview 14)

Dan denk ik aan, bijvoorbeeld, waardevermindering. (Interview 29)

Dus de landschappelijk- ik zal het woord toch maar zeggen, de verkrachting van landschappelijke waarden, die is hier zo groot. (Interview 6)

Nou, die het aantrekkelijk maakt ook om in dit gebied te wonen en hier te recreëren. Dat je lekker langs de rivier kan wandelen, dat je gewoon echt buiten bent in de natuur voor je gevoel, direct naast de stad. En ik denk dat dat bouwen in het algemeen en obstakels in dat landschap toevoegen, dat dat wel... Dat doet daar wel afbreuk aan denk ik. [...] Dus ik denk dat het meer om identiteit van zo'n plek gaat, dus het aangezicht van zo'n plek, hoe je dat beleeft. (Interview 9)

Omdat naar mijn idee dat hele karakter van de kern binnenstad Gorkum, dat is een vestingstad, die wordt daardoor aangetast. [...] En het is bovendien geprojecteerd kolk in een deel van een natuurgebied en dat is eigenlijk wel het grootste bezwaar wat ik daar tegen heb, want dat is het enige, eigenlijk het enige stukje natuur binnen Gorkum, binnen de gemeente. (Interview 10)

denk ik, 13 molens van 130 meter dat is absurd in dit gebied. Het is gewoon disproportioneel. Het is zo ingrijpend voor zo'n gebied en voor mensen die dichtbij wonen is dat echt heel naar, maar ook voor mensen op afstand want in heel Gorinchem gaan ze straks die dingen echt waarnemen. Gorinchem is echt een mooie vestingstad, is gekozen tot mooiste vestingstad van Nederland vorig jaar. (Interview 14)

Een van de meest genoemde negatieve gevolgen van de mogelijke windmolens bij Avelingen is gerelateerd aan de natuur in de omgeving. De gevolgen voor de natuur lijken implicaties te hebben voor de biosferische waarden van de inwoners.

Avelingen is een heel mooi uniek wandelgebied met natuur, dieren. Ik vind het eigenlijk zonde dat daar windmolens geplaatst gaan worden. De reden is het natuurgebied met name. Als er windmolens staan, is het voor mij geen natuurgebied meer. En ga je ook niet meer lekker wandelen met een slagschaduw, met een gebrom van de windmolens. (Interview 4)

Nou, de schrik slaat om mijn hart. Het is eigenlijk een wild gebied en er wordt steeds meer "gecultiveerd". Dus recht gemaakt, van beton gemaakt, er is eigenlijk geen plaats meer voor groen, voor de natuur. (Interview 5)

[...] denk ik als het op het industrieterrein staat heb ik daar nog wat minder moeite mee dan dat het in het natuurgebied wordt gezet. (Interview 3)

Voor mij is de verstoring van het natuurgebied, staat heel hoog. Ja, en dan de beleving van mensen in de omgeving, de invloed die ze er zelf van ondervinden. (Interview 10)

En dan heb je natuurlijk ook nog de Biesbosch hè, dat is ongeveer de nationale slaapplek van alle vogeltje. Ja, dan zou ik toch in de buurt van die Biesbosch dan niet al te veel hoge windmolens neerzetten. (Interview 30)

Het is ook een heel belangrijk broed, trekvogel gebied. Het ligt in het verlengde van de Biesbosch, Sovon heeft onderzoeken gedaan in relatie tot windturbines van hoe verstandig is dat in een bepaald gebied. Nou, de Avelingen kwam er niet best uit. (Interview 12)

Nu al sneuvelen bij die dingen al ontzettend veel vogels, we zitten natuurlijk ook in een Biesbosch gebied en dat is echt een trekgebied. Als ik in mijn tuin zit dan.. ganzen komen soms over, soms honderden tegelijk en ja die gaan allemaal die kant op van de molens.. waar die molens straks komen te staan. Tja, hoe gaat dat straks lopen? Je hebt natuurlijk ook veel bijzondere vogels hier zo en die vliegen vanuit de Biesbosch naar dat gebied in Avelingen en terug. In Avelingen zitten ook veel ganzen en andere vogels, dus dat is een aspect. (Interview 14)

Eenzijds denk ik dat de gevolgen voor de natuur, de verstoring van de lucht daar... ten behoeve van de vogels et cetera, onherstelbare schade berokkenen. (Interview 17)

Het een speciaal gebied is. Het is wel een bijzonder gebied voor Gorinchem en omstreken, denk ik. Dat wordt denk ik niet door heel veel mensen zo gezien. [...] En als je eenmaal zo'n gebiedje hebt zoals Avelingen, als je dat verwoest, dan krijg je dat nooit meer terug, nooit! (Interview 20)

Ik vind het lelijk. Het lijkt me ook heel slecht voor... er zijn heel veel watervogels hier. We hebben enorm veel ganzen. (Interview 21)

Natuur: dat is echt het belangrijkste probleem, vooral verstoring van natuur daar. Het is best een belangrijk natuurgebied volgens mij. [...] ik heb best veel verstand van vogels en ik denk dat je die geen plezier doet met windmolens in hun leefgebied. (Interview 25)

Maar ik ben zelf altijd een beetje bevreesd voor de invloed op vogels en al dat soort zaken. De biesbosch is natuurlijk ook een rijk gebied voor vogels met ganzenvluchten. En al dat soort dingen. En daar zijn die windmolens gevaarlijk voor. (Interview 13)

Ik denk dat tijdens de bouw en tijdens de voorbereiding met de bouw, naja goed, wat er met die dingen draaien dat is wel een kwestie van een aantal jaren en misschien wel langer.. dat de impact op die fauna en het aangrenzende natuurgebied, ja dat is heftig. (Interview 27)

Met betrekking tot positieve gevolgen van de windmolens erkennen de geïnterviewden met name de energietransitie en groene energieproductie, dus onderbouwen daarmee de bevindingen uit de vorige fase van het onderzoek.

Klimaatverandering is van een omvang die we nooit gekend hebben en die ten koste van heel veel [...] absoluut bestreden moet worden door te verlagen, zo snel mogelijk te verlagen van de uitstoot van CO2 en het vervangen van fossiele energie door wind, zon en andere middelen. [...] Die andere gevolgen vallen weg tegen de noodzaak om de

energietransitie zo snel mogelijk te laten plaatsvinden. [...] Je kunt hoog springen of laag springen, maar de rampen die wij over ons heen krijgen zijn vele malen erger dan bedorven uitzicht of dergelijke zaken. (Interview 2)

Positieve gevolgen zijn dat als je even dat kostenaspect, de cashflow, er vanaf zet dat je wel op een duurzame manier elektriciteit krijgt en energie opwekt. Dat is eigenlijk het enigste positieve gevolg. (Interview 6)

De positieve gevolgen zijn natuurlijk duidelijk, dat ze energie kunnen opwekken op een verantwoorde manier en niet meer afhankelijk zijn van fossiele energie, met alle gevolgen van dien. (Interview 15)

Los van de energieopwekking, zie ik geen positieve gevolgen voor windmolens op die locatie. (Interview 17)

Positief zie ik wel in dat door Nederland heen er wel echt actie ondernomen wordt. Dat we andere manieren van energie verkrijgen dan de gebruikelijke methode en daar zijn windmolens gewoon een onderdeel van, dus in die zin heb ik daar geen bezwaar tegen en zie ik dat als een positieve toevoeging. (Interview 18)

Het heeft op een ander niveau denk ik positieve gevolgen, gewoon in de energievoorziening, in de transitie die je als Nederland doormaakt. (Interview 9)

De interviews brachten ook enkele gevolgen aan het licht die niet in de vragenlijst uit de vorige onderzoeksfase waren vermeld. De zojuist genoemde gevolgen tonen de interesse die mensen hebben in deze ontwikkeling en het feit dat zij de tijd hebben genomen om erover te documenteren. Interessant is dat zij daarmee wijzen op de niet-duurzame gevolgen die de groene energie opwekking kan hebben.

En dan heb je nog een keer verstoring van het radar verkeer van de scheepvaart. (Interview 24)

Die windmolens zijn eigenlijk niet meer te verwerken tot andere producten. (Interview 26)

Molens zijn blijkbaar niet recyclebaar, waarvan ze gebouwd worden. (Interview 7)

Perspectief van ambtenaren

Uit de interviews met de ambtenaren bleek dat zij zich bewust zijn van de verschillende gevolgen (zowel negatief als positief) van de mogelijke windmolens en de zorgen van de inwoners hierover.

De visuele impact dus het zicht, geluid, noise, en slagschaduw. Dat zijn de drie belangrijkste aspecten. En secundair is de natuur. (ambtenaar 2)

Het lawaai of het geluid dat wordt geproduceerd en de slagschaduw. De manier waarop het beeld- de horizon verandert is een grote zorg voor sommige mensen en natuurlijk de natuur, omdat het in de buurt van een natuurgebied ligt. Ik denk vooral dat het de impact op hun directe lokale omgeving is en daar zijn veel zorgen over. (ambtenaar 3)

Ze maken zich zorgen over geluid, ze maken zich zorgen over slagschaduw. Ze willen misschien kijken van hoe ziet het er uit? Ja opzich is het een locatie waar best mogelijkheden liggen, maar ook waar zeker qua natuur lastig ligt. Het is niet het aller makkelijkste gebied. (ambtenaar 6)

Uit de interviews bleek dat de ambtenaren beschouwen het participatieproces ook als een manier om de compleet beeld van de zorgen van mensen te verzamelen zodat deze zorgen met verschillende maatregelen of compenseerende maatregelen adreseerd kunnen zijn. Volgens sommige ambtenaren het participatieproces speelt een rol in de zorgen aan de de oppervlakte te brengen zodat zij zichtbaar voor de besluitvormers kunnen worden gemaakt.

ik denk dat belangrijke waarde uit het participatieproces is ook wel om te achterhalen waar de zorgen zitten bij mensen en waar de behoefte ligt aan compenserende maatregelen of maatregelen die hun zorgen kunnen tegemoet komen. Als er heel veel zorgen zijn over slagschaduw, dat je zorgt dat mensen zo min mogelijk slagschaduw krijgen. Dat ze zich daar geen zorgen over maken en als ze heel veel klagen over geluid dat je je dan meer op geluid kan focussen. Dat je weet wat er speelt in de omgeving en ook met hun in gesprek gaat en ook in wat voor vorm zij het prettig vinden om daarin tegemoet gekomen te worden. (ambtenaar 7)

het team meer gaat realiseren dat dat deel ook erg belangrijk is, om te luisteren, om te begrijpen, om te zeggen: ja we begrijpen dat er nadelige gevolgen zijn en we gaan dat laten zien aan de besluitvormers (ambtenaar 4).

We kunnen er wel voor zorgen dat hun zorgen goed worden gecommuniceerd naar de bestuurders zodat zij een goede beslissing kunnen nemen en dat ze weten welke keuzes ze maken en wat de gevolgen zijn en hoe we de effecten kunnen beperken (ambtenaar 3)

Bovendien zijn de geuite zorgen van inwoners een reden voor de extra en diepgaander onderzoek gedaan naar de gevolgen van de mogelijke windmolens.

Door hun zorgen hebben wij bijvoorbeeld extra onderzoeksgebieden toegevoegd aan het onderzoek dat we al hebben gedaan. Zoals het onderzoek naar laagfrequent geluid. We hebben dat toegevoegd aan ons onderzoek omdat mensen daar erg voor vrezen. (ambtenaar 2)

En ik vind het ook belangrijk om dat ook te laten zien dat we dat echt hebben opgeschreven en ook bij een aantal dingen echt hebben verwezen naar kijk, je zorgen over laagfrequent geluid en je zorgen over cumulatie van geluid, die hebben wij omgezet in extra onderzoek. (ambtenaar 3)

Sommige ambtenaren merken dat de voordelen van windmolens niet verbonden zijn aan de plek waar ze zijn gebouwd, terwijl bij de nadelen dit wel het geval is. Dat is tevens waarom je ziet dat mensen zich meer zorgen maken als ze dichterbij wonen. De ambtenaren zijn zich er dus van bewust dat de positieve kant van het verhaal moeilijker lijkt te communiceren naar de lokale gemeenschappen toe, waar de windmolens worden gebouwd.

De meeste voordelen liggen op een hoger niveau dan alleen het lokale niveau. Meestal bevinden ze zich op een ander niveau en soms op nationaal niveau, maar misschien ook op mondiaal niveau. Ik denk dat de manier waarop je naar deze voordelen kijkt niet strikt in relatie staat tot de afstand van een mogelijke locatie van turbines. De nadelen zijn dat wel. (ambtenaar 4)

het is toch logisch dat als je dichterbij een ontwikkeling woont dat je sterker negatief bent voor die verandering. Het heeft voor de dichtst bij omwonenden de meeste impact op hun landschap, hun uitzicht, hun stiltebeleving. Dus ze zijn bang voor waardedaling van hun huis, ze zijn bang voor gezondheidsschade en overlast. (ambtenaar 1)

2.3. Voorwaarden voor het ontwikkelen van windmolens in het Avelingen-gebied

Perspectief van inwoners

Wij hebben de geïnterviewden gevraagd welke voorwaarden een rol spelen bij mogelijke acceptatie om windmolens in het Avelingen-gebied te ontwikkelen. Uit de interviews blijkt dat veel mensen geen voorwaarden wilden noemen voor de mogelijke windmolens in het Avelingen-gebied. Sommigen van hen hebben zelfs gezegd dat windmolens in dit gebied nooit acceptabel zijn.

Niet, absoluut niet, dit gebied moet je gewoon een natuurgebied laten. [...] nee dat is gewoon rampzalig dus laat het natuurgebied met rust en als wij invloed gehad zouden hebben van tevoren dan was dat gebied nooit gekozen. Nooit. (Interview 12)

Mijn randvoorwaarden zijn dan zo van 'dit zijn mijn voorwaarden', dan kun je ze daar al niet bouwen. (Interview 20)

Laat mijn huis met rust ik wil niet straks.. ehh.. ook al krijg ik 20.000 euro of 50.000 euro om m'n huis op te knappen, ik wil gewoon dat mijn huis met rust gelaten wordt en ik denk ook dat dat de issue is. Kijk voor compensatie dat verwacht je eigenlijk gewoon als iets doorgaat. Als iets toch doorgaat en je hebt er schade van dan verwacht je compensatie maar het is niet een reden om te zeggen "ik accepteer het", het is meer een pleister op de wonden als het gebeurd. (Interview 14)

Kleinere windturbines zou een oplossing kunnen zijn, ja, helaas zie ik dat niet in deze omgeving als passende oplossing. Dus een mogelijk alternatief zou misschien kunnen zijn, dat de gemeente Gorinchem windmolens plaatst of een deel van een dergelijk project financiert op een andere locatie, lees in de Noordzee, op een ander stuk grond in Nederland bijvoorbeeld waar veel meer ruimte is en dat dan administratief wordt geregeld dat een bepaald deel in proportie van Gorinchemse financiering terecht komt op het bord van Gorinchemse groene energieopwekking. (Interview 23)

Sommige geïnterviewden noemden het verlagen van de hoogte van de mast, beperken van de geluidsoverlast van de molen of het verlagen van de energietarieven als voorwaarden die een rol spelen bij mogelijke acceptatie. Deze voorwaarden kunnen implicaties hebben voor de egoïstische en hedonistische waarden van de inwoners.

Ik ben wel geschrokken van de hoogte van de masten. Dus de hoogte van de torens vind ik ook nog wel een ding. (Interview 17)

Dus het gaat wat mij betreft echt over de hoogte. (Interview 18)

Ik heb wel eens gelezen dat het mogelijk is om geluidsoverlast drastisch lager te laten zijn, dat daar bij de technische vormgeving en uitvoering mogelijk moet zijn. (Interview 2)

Wat je eigenlijk moet doen is als je zo'n windmolen in de buurt neerzet van mensen die daar wonen, dan zou je eigenlijk het energietarief van die mensen moeten verlagen dat zij een soort premie of vergoeding krijgen voor het feit dat er zo'n ding in hun buurt staat. [...] ik

denk dat je dan in ieder geval een deel van die mensen wel mee krijgt. Misschien niet allemaal, maar wel een deel. (Interview 19)

Sommige mensen die positief of neutraal zijn over de mogelijke windmolens in het Avelingen-gebied deelden ideeën over hoe de acceptatie van windmolens kan worden verhoogd door middel van maatregelen voor de vogelbescherming, gedeelde eigendom van windmolens, energietarieven vermindering of financiële voordelen voor de inwoners.

Er is ook onderzoek aangewezen dat er weer de nodige voorzorgsmaatregelen nodig zijn om te zorgen dat de vogels er niet in vliegen. (Interview 3)

En ik denk dat dat zou kunnen zijn als mensen, vooral die bewoners die aanvankelijk wat meer problemen zouden kunnen hebben met bijvoorbeeld grotere windmolens en dergelijke dat zij mede-eigenaar zouden kunnen worden van het geheel. (Interview 18)

Je wil eigenlijk wel dat omwonenden voelen dat dit een voordeel is. Dat is denk ik super belangrijk en zeker met die huidige energietarieven die flink omhoog gaan. Wat je eigenlijk moet doen is als je zo'n windmolen in de buurt neerzet van mensen die daar wonen, dan zou je eigenlijk het energietarief van die mensen moeten verlagen dat zij een soort premie of vergoeding krijgen voor het feit dat er zo'n ding in hun buurt staat. Als je omwonenden bijvoorbeeld 10% korting zou geven op hun rekening door een lokale molen, ik denk dat je dan in ieder geval een deel van die mensen wel mee krijgt. Misschien niet allemaal, maar wel een deel. (Interview 19)

Ik kijk uit naar alle vormen van hernieuwbare energie, dus ik ben daar een groot voorstander van, maar ik wil daar ook wel last van krijgen, dat kan ik wel accepteren, maar het moet wel eerlijk gepresenteerd worden, dat vind ik belangrijk. (Interview 15)

Als ik zou participeren dan zou ik er voordeel van hebben. Dat zie ik anders niet zo dat voordeel, maar dat zou een financieel voordeel moeten zijn. (Interview 4)

Perspectief van ambtenaren

De ambtenaren zijn zich ervan bewust dat een hogere acceptatie van het project bereikt kan worden als de bewoners meer betrokken worden, als zij duidelijkere informatie over het project krijgen, als hun zorgen gehoord en geadresseerd worden en als de negatieve gevolgen zoveel mogelijk worden beperkt.

Word ik serieus genomen? Kan ik er over praten? Begrijpen mensen waarom ik de risico's zie? Dat is een onderdeel. Wanneer je het gevoel hebt dat mensen niet begrijpen.. welk risico jij ziet, dan is het minder acceptabel. Het andere is natuurlijk wanneer de zwaarte wat minder is; dus wanneer de schaduw wordt beperkt en je ze niet meer ziet, wanneer de meest stille windmolens worden gebruikt zodat je ze minder hoort. (ambtenaar 4)

Ook in zekere zin zouden mensen de kans moeten krijgen om te praten met de lokale overheden en ook met Rijkswaterstaat over hoe het windpark eruit komt te zien en welke begrenzingen het park kent zowel qua omvang, hoogte van turbines maar ook van bijvoorbeeld als we het hebben over slagschaduw en geluidsoverlast. (ambtenaar 5)

[...] verder hangt het af van de thema's geluid, slagschaduw en wat voor beeld geeft het en daar kunnen ze zeker ook nog wel in kiezen en ook qua geluid en slagschaduw als ze zeggen: dat vinden we echt een belangrijk thema, dan kan daar meer nadruk op gelegd worden. Alleen dat verschilt heel erg per persoon. (ambtenaar 6)

Ik denk om ze zo veel mogelijk te betrekken in het proces, alles uit te leggen en vragen te beantwoorden en ik denk dat het goed zou zijn als we een systeem kunnen vinden voor de mensen die dichtbij het park wonen dat er financiële middelen beschikbaar zijn. Bijvoorbeeld wanneer uit de onderzoeken resulteert dat er te veel lawaai van windturbines zal zijn, dat er een financiering komt voor betere isolatie voor hun muren en voornamelijk hun ramen. (ambtenaar 3)

De ambtenaren zijn zich ook bewust van de groep die de ontwikkeling van de windmolens onder alle omstandigheden onaanvaardbaar vinden.

Nou de inwoners dan zijn er een paar die zullen het nooit acceptabel vinden. Onder geen enkele voorwaarden. Als je ze vraagt onder welke condities kan het dan? Is eigenlijk het antwoord: 'Gewoon niet. Nee. Nul. Niks.' en dan wordt het moeilijk om verder (ambtenaar 6)

Ook noemen sommige ambtenaren de noodzaak van een meer integrale benadering van publieksparticipatie, waarin de noodzaak van de energietransitie en de productie van groene energie duidelijk wordt toegelicht. Verder denken meer ambtenaren dat het heel belangrijk is voor de acceptatie van de windmolens om ook de voordelen die dit kan brengen voor de lokale gemeenschap en het gebied te benadrukken.

we kijken inderdaad naar meerdere belangen en zeker met dit soort trajecten is een integrale afweging nodig omdat die verschillende belangen bij elkaar komen (ambtenaar 7)

Ja ik denk dat het ook belangrijk is om ook het bredere verhaal te vertellen van ja waarom we die energietransitie willen en waarom we die duurzaam opwek willen. Ik denk dat het ook goed is om te kijken naar hoe en wat het betekent voor burgers ook. Dus welke mate van participatie zij in zo'n project kunnen hebben, maar ook bijvoorbeeld voor het gebied wat je ook weer terug zou kunnen geven aan het gebied zeg maar. (ambtenaar 8)

Ik zou het veel mooier vinden als je zegt: iedereen moet lokaal iets bijdragen aan die energietransitie, want en we hebben er naast al de gevolgen direct van die klimaatverandering maar door dat energieproject daar kan inkomsten daaruit zouden we ook echt in lokale energie initiatieven, bijvoorbeeld isoleren van je huis, dubbelglas bij huurwoningen, verkoeling op scholen. Dan wordt het een middel om andere doelen weer te halen die weer een positieve value hebben. (ambtenaar 1)

In dezelfde lijn van denken, zijn sommige ambtenaren van mening dat de verschillende compenserende maatregelen of limiterende maatregelen, maar ook de mogelijke financiële participatieregelingen een bijdrage kunnen leveren aan de acceptatie van de mogelijke windmolens bij Avelingen. Dergelijke voorwaarden hebben implicaties voor de egoïstische en de biosferische waarden van de inwoners.

Ik denk dat tot in zekere mate financiële participatie wel mee kan helpen. Dat je ook mee kan beslissen met de exploitant van het windpark hoe er omgegaan wordt met de omgeving en misschien mee kan delen in korting op je energierekening of naja winst eruit halen, winstdeling zeg maar uit een omgevingsfonds bijvoorbeeld. [...] Er zijn compenserende maatregelen of limiterende maatregelen om geluid te beperken of slagschaduw in te perken. Ik denk niet dat mensen die er helemaal tegen zijn of helemaal niks vinden dan ineens denken van 'nou wat een fantastisch idee', maar het kan wel helpen om de acceptatie misschien een stukje te vergroten. Dat mensen zeggen van 'ja ik vind het niet fijn, maar ik kan er wel mee leven' bijvoorbeeld. Het is dan ook een bepaalde mate van acceptatie. (ambtenaar 7)

Ik denk dat het zou helpen als we zouden uitleggen hoe impact werkt en hoe je het kunt beperken. Dus, wat de mogelijke manieren zijn om de effecten te beperken. Ik denk ook dat er tegenwoordig, met energiearmoede, veel mensen problemen zouden hebben met het betalen van hun energierekening. Als we een soort systeem zouden kunnen maken dat we mensen op een fiscale manier zouden kunnen betrekken en ook op een manier dat ze financieel kunnen profiteren, zou dat een heel goede zaak zijn voor het draagvlak. (ambtenaar 3)

in lokaal eigendom heb je verschillende gradaties, maar als je dan mee investeert in een windpark dan krijg je er ook zeggenschap over dus dan heet het lokaal eigendom en dan mag je er ook iets over vinden. Er wordt wel over nagedacht om ook breder dan alleen financieel mensen tegemoet te komen. (ambtenaar 8)

Nou, ik ben geen expert, maar ik denk dat het er een soort natuurcompensatie is. We zijn verplicht om natuurcompensatie te doen als op een plaats de natuur achteruit gaat. Door het realiseren van het windpark ben je verplicht om elders de natuur te compenseren, dus de natuur te verbeteren. (ambtenaar 5)

Ondanks de rol die dergelijke compenserende maatregelen kunnen spelen bij de acceptatie van de windmolens, heeft het projectteam dergelijke argumenten niet gebruikt in de discussies in deze fase omdat ze hebben gemerkt dat mensen zulke aspecten als manipulatief beschouwen.

In deze fase van het project zoomen we niet in op de gunstige aspecten, zoals goedkopere energie, omdat wij hebben opgemerkt dat dit als manipulatief wordt gezien. Dus in deze fase van het project kunnen we eigenlijk het alleen maar vaststellen 'luister, als we dit vervolgen gaan we de gunstige aspecten voor de mensen ook benoemen'. (ambtenaar 2)

Hoofdstuk 3: Emoties

Perspectief van inwoners

In overeenstemming met de resultaten van het kwantitatieve draagvlakonderzoek, blijkt uit de interviews dat de meeste mensen geen sterke negatieve emoties ervaren, maar ook niet veel positieve emoties als ze denken aan de mogelijke ontwikkeling van windmolens in het Avelingen-gebied.

Er is nog heel veel van hele grote windmolenparken op zee te zetten. En dan hebben we het hier over drie van die kleine piep windmolentjes die dit gebiedje die het dan helemaal verpest. Mijn emotie komt nu wel weer naar boven. (Interview 20)

Ik word een beetje boos van iedere keer de procedure te moeten volgen. Ik ben niet bang voor die molens persoonlijk, ik ben niet heel erg bang voor gezondheidsschade. Ik denk dat dat allemaal wel mee kan vallen, maar ik snap wel dat anderen dat wel kunnen hebben. (Interview 10)

Ik noem het geen emotie, gelatenheid is voor mij het eerste woord wat of dat bij mij opkomt. U weet wat ik met gelatenheid bedoel, zovan je doet je best, je laat je stem horen maar je weet; nee er is bij mij een toch een zekere angst dat de gemeente en de provincie

precies datgene doen wat of dat ze zelf willen doen. Dat is een zekere achterdocht. (Interview 31)

Tegelijkertijd blijkt uit de interviews echter dat een paar mensen sterkere emoties tonen bij de mogelijke windmolens in Avelingen, en dat anderen denken dat die emoties echt een dominante rol in de discussie hebben.

Als ik zo naar dat gebiedje kijken en ik zie waar ze dan eventueel die molens zouden willen zetten. Dan slaat de schrik me om mijn hart. Het is vreselijk. (Interview 5)

Natuurlijk en dat moet je ook wel respecteren, maar die zijn denk ik wel dominant zelfs in deze discussie. Nou het is angst, het is onduidelijkheid. Het is.. ja ook wel een beetje fake news. (Interview 19)

Perspectief van ambtenaren

Uit de interviews met de ambtenaren blijkt dat zij bewust zijn van de emoties die een rol in het publieksparticipatieproces spelen, maar zij zien dat meestal een beperkt aantal mensen aanwezig is en dat de personen die aanwezig zijn de personen zijn met een negatief belang en negatieve emoties. De ambtenaren vinden het lastig om met deze emoties om te gaan en hoe ver ze kunnen gaan om ze tegemoet te komen.

Het is voor een groot deel begrijpen van emoties of angst of risico's. Mijn doel is ook niet om emoties weg te nemen. Emoties zijn heel legitiem. (ambtenaar 4)

Ja, ze zijn gewoon bang daarvoor. Zij hebben het ook nog nooit aan de lijve ondervonden. (ambtenaar 6)

Er waren misschien 5 of 10 die heel erg negatief waren en dan denk ik enerzijds moet je daar recht aan doen, maar aan de andere kant vraag ik mij ook af in hoeverre moet je nou ingaan op zo veel negatieve emoties van een heel beperkt aantal mensen? Dat vind ik af en toe een beetje lastig in hoeverre moet je daaraan tegemoetkomen. (ambtenaar 5)

Hoofdstuk 4: Vertrouwen in betrokken partijen

Perspectief van inwoners

De interviews bevestigen de bevindingen uit het kwantitatieve draagvlaksonderzoek waaruit blijkt dat het vertrouwen van de deelnemers in de betrokken partijen laag is. In tegenstelling tot de resultaten uit de vorige fase is het vertrouwen in de gemeente erg laag.

Mijn respect voor de overheid is, met alle begrip voor de problemen die er zijn hè, want ik zeg niet dat het allemaal makkelijk is, is heel erg laag. Mijn vertrouwen in de overheid is ook zeer laag. Ik moet daarvan zeggen dat hoe groter de organisatie is, hoe lager het vertrouwen. [...] Dus mijn vertrouwen in de staatsoverheid is laag. Heel laag. Als je op een schaal van 0 tot 10 doet dan kom je niet boven de 3 uit. En in de gemeentelijke overheid is dat denk ik een 4. En.. dat heeft gewoon te maken met ervaringen met de overheid. [...] En dit is waarom het vertrouwen me zoek is omdat de menselijke maat bij de overheid is.. is in de loop der jaren verdwenen en daarom is dat vertrouwen laag. (Interview 7)

Dat is heel laag. Dat is heel laag en dat is vooral de manier waarop we als heel klein kind zijn behandeld. 'Ah jongen, dat komt allemaal wel goed. En we moeten en we moeten.' Het vertrouwen? 1 t/m 7? Dan is dat van ons een 1. Het is zeker wel een grote onvoldoende. (Interview 8)

Nee, ik heb er heel weinig vertrouwen in. (Interview 29)

Het vertrouwen in de gemeente is niet zo groot omdat het niet een stabiel.. ehh het is geen stabiel proces. Het vertrouwen is dus niet groot, omdat ik het redelijk onvoorspelbaar vindt het proces. (Interview 14)

Nou, dat zeg ik, naar aanleiding van de ervaringen die we hebben is ons vertrouwen in de gemeentelijke overheid niet zo heel erg groot. (Interview 15)

Vertrouwen is laag met betrekking tot de gemeente en de Rijksoverheid. De provincie daar merk je niet veel van. (Interview 16)

Er zijn weinig respondenten die zeggen meer vertrouwen te hebben in de betrokken partijen:

Over het algemeen heb ik wel voldoende vertrouwen in zulke partijen, ik heb ook eigenlijk niet echt een reden om er geen vertrouwen in te hebben. [...] Ik ga er in het beginsel

vanuit dat ieder mens in ieder orgaan de intentie heeft om goed te doen, dus dat hoop ik hier ook. (Interview 18)

In overeenstemming met de resultaten van het draagvlakonderzoek wordt de gemeente vaak niet als zeer competent gezien.

[...] voor een kleinere gemeente met weinig personeel, denk ik dat het voor hen best wel een uitdaging is om zulk soort grote vraagstukken goed te managen. Dan gaat het niet zo zeer om vertrouwen, maar hebben ze de capaciteit? Hebben ze de kunde? Ik geloof echt van harte in hun beste bedoelingen, maar kunnen ze het ook? Daar zit vooral mijn... Qua kunde zeg maar, daar zit mijn twijfel. (Interview 9)

Ik vind het redelijk amateuristisch. [...]Het is een klein ambtelijk apparaat met mensen die er ook nog geen verstand van hebben. [...] Ik mis een beetje visie en beleid. (Interview 17)

Het is interessant om te zien dat sommige geïnterviewden een duidelijk onderscheid maken tussen het vertrouwen dat zij hebben in de verschillende partijen:

Dat is wat dit betreft heel laag ja (vertrouwen in de gemeente), in het algemeen is het een 4, als je van 1 tot 7, hebben jullie ook gebruikt geloof ik, dan zal het in algemeen een 4 zijn, maar als het gaat over de communicatie inzake de energietransitie is het een dikke onvoldoende. In de provincie is het vertrouwen gegroeid, want ik had ook het idee, dat vanuit de provincie echt werd gesteund dat de wethouder zich zo kon opstellen. Maar we hebben heel veel, goed luisterend oor gekregen van diverse partijen uit de provincie. Dat viel me eigenlijk 100% mee, dat vertrouwen is hoog, ja. (Interview 12)

Perspectief van ambtenaren

De geïnterviewde ambtenaren, van alle niveaus (lokaal, provinciaal, landelijk), zijn zich bewust van het gebrek aan vertrouwen dat burgers hebben jegens de overheid. De ambtenaren merken dat hoewel de oorzaak van het wantrouwen gerelateerd kan zijn aan een ander overheidsniveau of een andere publieke organisatie, de burgers geen onderscheid maken en simpelweg geen vertrouwen hebben in de verschillende publieke organisaties en in de overheid als geheel.

We hadden een idee voor de vergadering; we wilden vier of vijf tafelgesprekken doen en dan kunnen we het interactief maken. Toen zei de hele menigte in de kamer 'nee, we doen dit niet, we willen het niet op deze manier. We willen een grote groep blijven en we willen alles horen wat er gezegd wordt. Dus als je ons op splitst in verschillende kleine groepen en je hebt

verschillende gesprekken, dan weten we niet wat er wordt gezegd en is het voor ons niet transparant'. [...] Ik denk dat vertrouwen hier echt een grote rol in speelt. (ambtenaar 3)

Wat heel veel mensen zeiden van 'ja ik geloof niet dat jullie slagschaduw gaan beperken' of 'niet dat jullie proberen de geluidseffecten te verminderen'. (ambtenaar 7)

Heel veel mensen zeggen "ja maar, het is toch allang besloten". [...] mensen gewoon weinig vertrouwen hebben in de overheid; die voelen zich snel, naja niet negatief, maar die hebben weinig vertrouwen in de overheid. (ambtenaar 5)

Hoofdstuk 5: Het betrekken van inwoners bij besluitvorming

5.1. Mate van betrokkenheid

Perspectief van inwoners

We hebben gevraagd aan de geïnterviewde bewoners of zij vinden dat zij momenteel voldoende geïnformeerd en betrokken zijn bij de besluitvorming. De meeste geïnterviewde inwoners voelen zich niet genoeg betrokken bij het participatieproces en denken dat zij niet goed geïnformeerd zijn en dat de communicatie in relatie tot de mogelijke windmolens in Avelingen onder de maat is.

Nee, niet vanuit de gemeente nee. Het enige wat ik hoor is van mijn buurman. Gezien ook de communicatie over dit. Het is nu dat Rijksuniversiteit Groningen daar een onderzoek naar doet. Er is voorheen niet of nauwelijks gecommuniceerd. (Interview 4)

Communicatie is gewoon vet onder de maat, weinig en te technisch. Hier heb ik die communicatie sterk gemist. Wat kregen wij? een participatietraject, een uitnodiging in het lokale sufferdje op die en die datum van dat uur totdat uur staan wij op die plek in de stad. "U kunt binnenlopen." Ja, wie is er nou in vredesnaam geïnteresseerd in energietransitie? De mensen weten amper wat het betekent, als ze dat kunnen schrijven. Dus ja, wie gaat er naartoe? De ingewijde gaat er naartoe. (Interview 6)

Nou, er is hier geen sprake van participatie. Ja, binnen één klein kamertje waarschijnlijk. Wij durven te zeggen en er is geen gesprek aangegaan met de omwonenden, behalve dan via Teams, maar dat is wel heel veel... eigenlijk had je alleen maar luisteren. Je had geen commentaar mogen leveren.' Ja, dat moet je bij haar niet doen, dat is onverstandig. Wij voelden ons eigenlijk een beetje als heel kleine jongen behandeld en eigenlijk maakt dat ons ook sterker in het verzet, ondanks dat wij voor de energietransitie zijn. (Interview 8)

Niet echt de gemeente. Ik heb wel gemerkt dat politieke partijen richting de verkiezingen, dat dit hét thema eigenlijk van de verkiezingen was. [...] Maar daar heb ik veel van gemerkt en jullie onderzoek. (Interview 9)

Maar het vreemde is: Je krijgt eigenlijk nooit de gelegenheid om te zeggen dat je er echt op tegen bent, omdat ze er gewoon vanuit gaan: 'Ja, we gaan die dingen neerzetten. Het is alleen nog een kwestie van: Waar zullen we ze planten?' (Interview 10)

Hier is geen communicatie vooraf geweest, althans, minimaal. Participatie, is helemaal niet over te praten. Helemaal nul en de inwoners die er geweest zijn, dat waren er heel weinig. Nou ja, enige manier waarop ik betrokken ben is via uw onderzoek. Voor de rest heb ik nog nooit wat de van gemeente vernomen. (Interview 12)

Maar ik merk ook een enorme... ik denk dat wel 80% van de mensen zich helemaal niet bewust is van dit initiatief en dit plan. Dus ik vind echt dat de gemeente daar steken heeft laten vallen in communicatie. (Interview 17)

Nou eigenlijk niet, als het niet via jouw enquête was geweest had ik niet geweten dat dit speelt. (Interview 19)

Nou, op zich wel door die vragenlijst. Maar als die vragenlijst er niet was geweest dan niet denk ik want dan had ik er helemaal niks van gehoord natuurlijk. Maar in praktische zin voel ik me niet op de hoogte gehouden nee. (Interview 22)

De informatie die we hebben gekregen was eigenlijk vooral die vragenlijst hè zo van.. en de aanloop naar die vragenlijst toe. Dus dat is echt direct.. informatie die je al krijgt. Dus, eigenlijk samengevat antwoord: ben je betrokken bij de besluitvorming en is dat eigenlijk heel duidelijk: nee, dat is niet duidelijk. (Interview 25)

Ja, dat gevoel geven ze ook echt en dan doen ze net of ze willen dat je meedoet, maar echt geluisterd wordt er niet. Dan denk ik van: 'Weet je, als je iets gaat doen, doe het dan transparant. Laat gewoon zien: Dit is wat er aan de hand is.' Want dan kan je ook pas een eerlijke discussie met elkaar erover voeren. (Interview 26)

Slechts een klein deel van de geïnterviewden voelen zich goed geïnformeerd en sommige anderen zeggen dat er niet zo veel behoefte is aan publieksparticipatie bij het besluitvormingsproces. Deze mensen zijn ook meestal positief over de mogelijke windmolens in het Avelingen-gebied.

Dat is niet echt een participatieproces, dat is een informatieproces. En dat is iets heel anders en dat gaat opzich best aardig, want ik weet dat daar iets gaat komen misschien. Maar ik heb niet het gevoel dat ik op enige wijze invloed heb op de uitkomst daarvan. (Interview 9)

We hebben natuurlijk wel gewoon post gekregen van de gemeente Gorinchem dat dit speelde en ik weet dat er wat informatieavonden zijn geweest. Dus, zodoende, kijk, ik informeer mezelf denk ik wat actiever dan de gemiddelde inwoner, dus zodoende.. ben ik wel geïnformeerd. In hoeverre ik betrokken ben bij de besluitvorming, ik ben ook maar één stem in het geheel. (Interview 30)

Ja hoor, want ik heb, volgens mij heb ik ook post thuis gehad. In mijn opinie hadden de inwoners van Altena niet eens op de hoogte gehouden te hoeven worden. Het is wel zo ver weg. Ik vind het heel netjes, dan weten we, er komen windmolens. Ik vind het meer dan voldoende zoals we betrokken, meer als voldoende. Ik vind het ook heel prettig dat ik via jullie,

ik denk dat jullie rapport, of jullie onderzoek, de uitkomsten wel worden voorgelegd bij de besluitvormers. Ik vind het tijdig genoeg, dan krijg je toch een hele hoop meningen. Dan krijg je een besluitvorming die nog verder vertraagd. (Interview 28)

Ja hoor ik vind het al heel wat, wat de gemeente doet. Ik moet alleen zeggen dat ze er ook niet al te veel waarde aan moeten hechten. De bestuurders zijn verantwoordelijk en die moeten hun verantwoordelijkheid nemen ook voor het verlagen van de CO2 uitstoot. [...] en de energietransitie. Ook al zouden de resultaten negatief zijn over de windmolens in Avelingen dat men toch moet doorpakken. (Interview 2)

Sommigen van de geïnterviewden vinden dat ze niet vroeg genoeg deel hebben uitgemaakt van het proces om een bijdrage te kunnen leveren.

Daar wordt je dan als bewoner mee geconfronteerd als die trein al op stoom is en dan begrijp je in een keer dat er in september een besluit wordt genomen in de gemeenteraad of het wel doorgaat en terwijl het al sinds 2018 speelt. Dan heb je toch een beetje het gevoel alsof je achter een trein aan rent. Dat geeft ook de mensen die geconfronteerd worden met participatie van bewoners het gevoel van ja ehh wat is participatie als je achter de trein aanrent? Is het dan participatie die echte participatie is? of is het meer de schone schijn om later te kunnen zeggen van ja wij hebben ze ook geïnformeerd en betrokken. en dat is wel een algeheel gevoel wat ik merk bij veel mensen. (Interview 14)

Ik noem het geen emotie, gelatenheid is voor mij het eerste woord wat of dat bij mij opkomt. U weet wat ik met gelatenheid bedoel, zovan je doet je best, je laat je stem horen maar je weet; nee er is bij mij een toch een zekere angst dat de gemeente en de provincie precies datgene doen wat of dat ze zelf willen doen. Dat is een zekere achterdocht. (Interview 31)

Perspectief van ambtenaren

Sommige ambtenaren zijn van mening dat er altijd mensen zijn die zich ondanks verschillende voorlichtingsmethoden niet geïnformeerd voelen en dat het erg moeilijk is om aan alle verwachtingen van burgers te voldoen over hoe een publieksparticipatie traject moet worden georganiseerd. De ambtenaren benadrukken dat ze via verschillende methodes (bijv. brieven per post, website, webinars) iedereen zoveel mogelijk proberen te informeren, maar dat dit nogal moeilijk is door gebrek aan capaciteit en tijd, maar ook omdat windenergie een moeilijk en gevoelig onderwerp is.

Je krijgt altijd te horen dat mensen zich niet geïnformeerd voelen. Al heb je iedereen een brief gestuurd, op huisadres en dan zeggen ze weer "ja maar daar stond niet mijn naam boven dus dan open ik die brief niet en dan ben ik niet geïnformeerd". U bent bewoner op dit adres, daarom sturen wij u deze brief, dan is het nog niet goed want dan hebben ze hun naam niet op de brief gezien. Het is heel moeilijk om het goed te doen [...] want je kan wel proactief alles wat er overal in onderzoek is aan mensen gaan sturen, maar dan gaan ze het ook niet lezen; je moet je ook redenen hebben om ergens in te verdiepen. (ambtenaar 1)

Het is altijd een strijd omdat er maar een beperkt aantal mensen, beperkte tijd en beperkte energie beschikbaar is en het nooit goed genoeg is. Als je het over wind hebt, kun je het nooit goed genoeg doen. Dit is een frustratie voor mij en voor het hele team, we willen meer doen dan we kunnen, maar we zijn beperkt in onze middelen. [...] We kunnen niet alles doen omdat we simpelweg geen capaciteit hebben om te doen wat we willen. Maar wat we wel hebben gedaan is, we hebben geprobeerd om via onze website het verhaal te vertellen over waarom we deze verkenning doen, hoe we dit doen, wat het proces is en wat de participatiemogelijkheden zijn. (ambtenaar 5)

In tegenstelling tot de mening van de meeste bewoners, denken sommige ambtenaren dat het publieksparticipatieproces goed gaat en dat de bewoners veel mogelijkheden hebben om zich uit te spreken.

Ik denk dat het best goed gaat. Mensen hebben veel mogelijkheden om zich uit te spreken. (ambtenaar 5)

5.2. Methode van participatie en informatie delen

Perspectief van inwoners

We hebben de geïnterviewde bewoners ook gevraagd wat de manieren zijn waarop zij informatie willen krijgen of betrokken zouden willen worden bij de besluitvorming. De meerderheid heeft geen voorkeur voor een specifieke manier, maar benadrukt dat zij het vooral belangrijk vindt dat er goed naar ze worden geluisterd en dat ze serieus worden genomen. Verder willen mensen eerder in het proces betrokken zijn en dat dit met openheid en transparantie wordt aangepakt.

Laat ik het zo zeggen, op zich een webinar of dat je tenminste, of een avond organiseert, maakt voor mij niet zo gek veel uit, als je maar serieus genomen wordt. (Interview 3)

Maakt me niet zo heel veel uit hoe ze dat doen eigenlijk. Ik ben van alle markten thuis. Ik doe Teams, ik doe Youtube, maakt allemaal niet uit. Maar het moet open zijn, het moet best wel gepubliceerd worden in lokale krantjes. Ze kunnen ook dingen publiceren op hun eigen website. Als je weet dat dat er is dan kun je daarop kijken en je mening geven. (Interview 4)

Ja, ik zou er op een manier betrokken bij willen worden waarbij de overheid de nadelen ook aangeeft. En ook de lacunes in kennis aangeeft en gewoon zegt 'dit weten we niet'. (Interview 7)

Een vorm waarin je daadwerkelijk serieus wordt genomen en de methode maakt me eigenlijk niet zo heel erg uit. Dus het gaat erom: Hoe breng je waarden die mensen belangrijk vinden bij elkaar? Hoe breng je belangen bij elkaar? En niet: 'Wij gaan dit doen. Wat vind je daarvan? Kunnen we hier nog iets compenseren links of rechts?' Als het echt gaat om participatie, dan moet je dat daadwerkelijk serieus insteken en niet zeggen van: 'Ja, we gaan participeren en we gaan het serieus nemen.' Nee, dan moet er daadwerkelijk iets te kiezen zijn. Maar dat is wat ik zeg: Dat is geen participatie in mijn ogen, dat is informatie. (Interview 9)

Betrek mensen erbij in een vroeg stadium. Doe je dat niet, dan is dat een verloren race. (Interview 12)

En eerlijk gecommuniceerd en gedeeld met de bevolking, dat is natuurlijk ook duidelijk, dat je weet wat er uit allerlei onderzoeken komt. (Interview 15)

Communiceer daarover in de streek blaadjes of op de website. Wat de ideeën zijn. Communiceer ook wat de overwegingen zijn. Waarom is dit wel een goeie zoeklocatie. En communiceer ook over de voortgang van het besluitvormingsproces. (Interview 17)

Nou, inwoners zijn natuurlijk direct betrokkenen. Ik denk dat iedere inwoner die ook maar enigszins geïnteresseerd is, dat die vindt dat ie dus in een heel vroeg stadium betrokken moeten worden. (Interview 27)

Nou ja, ik zou een serieuze discussie willen hebben, waarin je goede vragen kan stellen en waarin er ook écht geantwoord wordt in plaats van dat er maar gezocht wordt naar. (Interview 26)

Sommige geïnterviewden stelden verschillende methoden voor om het delen van informatie of om het opzetten van een publieksparticipatieproces, wat informatie kan omvatten m.b.t. het organiseren van publieksparticipatie in een eventuele vervolgtraject.

Nou één-op-één gesprekken werkt voor mij eigenlijk het best. En ja... En panels vind ik eigenlijk ook wel goed werken, als ze de instrumenten goed gebruiken hè. (Interview 10)

Een referendum denk ik wel dat het een middel zou kunnen zijn dat wel meer bijdraagt. (Interview 18)

Een soort van ontmoetingsplek misschien. Dat je bepaalde momenten creëert waar mensen voorbij komen dat je mensen informatie geeft en ze dan ook digitaal laat zien. (Interview 21)

Misschien meer online ook want er zijn allemaal sites... over Gorinchem zeg maar waar allerlei actuele dingen zijn, zeg maar een soort online krant. Ik denk dat daar wel de gemeente daar wel artikelen in had kunnen inbrengen. (Interview 22)

Om een lang verhaal kort te maken, enerzijds een nieuwsbrief-constructie, voor het informerende aspect. En op zijn minst, op het laatst van het traject, voordat er echt een beslissing wordt gemaakt, maar wel het plan er al ligt, om dan nog een keer een dergelijke stemming te doen onder die 900 inwoners of een dergelijke grootte in ieder geval, om dan nog als laatste keer te peilen van wat vindt men ervan, wat nu concreet op tafel ligt, wat de bedoeling is. (Interview 23)

Vroeger in het proces, dat is erg belangrijk. Dat je ook inderdaad zicht hebt op waar besluitvorming uiteindelijk ligt, is dat lokaal, is dat provinciaal, is dat landelijk. Daar is eigenlijk weinig zicht op nu hè. Dus ik zou het liefst gewoon daar in een tijdlijn zien en ook mandaat in de verschillende stappen in zo'n tijdlijn. (Interview 25)

Ik denk dat ze dus een.. mensen uit Gorinchem zouden moeten uitnodigen in een aantal sessies en dan werkelijk in het stadhuis, daar is ruimte genoeg er zijn flinke zalen en dat je op die manier je zegje kan doen. Dat komt dichterbij de burger dan een webinar of een digitaal iets. (Interview 27)

En wat ik het interessante vind, dat vaak in zulk soort processen, die heel emotioneel zijn voor mensen, dat er eigenlijk heel informatief wordt gecommuniceerd. Maar het is een emotioneel proces, dus je zult die mensen op één of andere manier op emotioneel niveau moeten zien te bereiken en daar zie ik bijna geen enkele gemeente goed in slagen op dit moment, om op dat contactniveau in relatie te staan met je inwoners en dan met elkaar op een eerlijk niveau het gesprek aangaan van: Wat betekent dit nu daadwerkelijk voor jou? Ja, dat vind ik het lastige ook aan zo'n participatietraject. Mensen willen serieus genomen worden

en als je heel serieus genomen wordt kan je best wel schrikken en kan het nog steeds spannend zijn, maar dan weet je: Ik weet wie ik kan bellen tijdens het proces. Ik weet dat ik gehoord ben, dat er iets tegenover staat. Dat is iets heel anders dan met elkaar naar een webinar gaan luisteren. Daar heb je dat emotionele contact niet. Dus ik geloof totaal niet in zulk soort vormen van participatie, omdat je daar dus... Met de beste bedoelingen altijd hoor, maar je raakt mensen niet op dat niveau waar zij op dat moment zitten in zo'n situatie.(Interview 9)

Perspectief van ambtenaren

Een deel van de geïnterviewde ambtenaren vindt dat er verschillende communicatielagen moeten zijn: een algemene communicatiestrategie van de Rijksoverheid gericht op het geven van het achtergrondverhaal en impliciet het draagvlak voor meer project- of plan specifieke communicatiestrategieën. De geïnterviewden stellen zich voor dat een dergelijke communicatiestrategie voor alle burgers van Nederland duidelijk moet zijn voor welke uitdagingen we staan en de noodzaak om het klimaat aan te pakken en de energietransitie te waarborgen door middel van verschillende maatregelen, acties en projecten.

Ik denk dat we ook echt een narratief nodig hebben vanuit de overheid die veel meer iedereen meeneemt in het verhaal van wij zijn hier bezig met een grote operatie. Klimaat, energie, het is ontzettend belangrijk dat wij nu doorgaan en versnellen en dat begint nu een beetje te komen maar het heeft ook jarenlang vanuit de rijksoverheid veel te weinig steun gehad. (ambtenaar 1)

Als je het aan mij zou vragen wat ideaal zou zijn, en dat ontbreekt op dit moment, is dat er vanuit de overheid een benadering van de mensen in Nederland moet zijn dat we deze milieuverandering moeten doorvoeren en we moeten accepteren dat het onze omgeving zal veranderen. Maar dat doet de overheid niet en dat is wel de plek waar dit moet gebeuren. Het moet parallel lopen met het pad dat we volgen. (ambtenaar 2)

Ik denk toch wel de nationale overheid die zou toch meer regie mogen nemen. Ik vind het heel mooi dat ze met de regionale energiestrategie het regionale benadrukken en zeggen oké elke regio mag gaan kijken wat is er nodig en hoe ga je het vormgeven en doe dat ook nog even met maatschappelijk draagvlak. Maar tegelijkertijd is dat echt zo'n zware, grote opdracht, voor al die lokale overheden om dat maar even te doen. En ik denk, het zou heel erg helpen als de nationale overheid zich zou uitspreken voor wind op land. Zou zeggen er moet in elk geval zoveel wind op land gerealiseerd worden. Dat gaan we gewoon doen en dan gaan we gewoon samen naar goede plekken zoeken. Ja, dat je al als vertrekpunt hebt oké er komt

windenergie.[...] Ja, gewoon goede voorlichting, filmpjes, reclame op nationale televisie tussendoor van 'het is nodig mensen, het is nodig. Kijk dit is hoe wind werkt'. Weet je, maak mensen er bekend mee, met wat het inhoud. (ambtenaar 3)

De ambtenaren merken op dat qua deelnemers van het proces sprake is van een dominantie van bepaalde groepen (bijvoorbeeld oudere, mannelijke, hoger opgeleide personen) en een ondervertegenwoordiging van andere groepen (bijvoorbeeld jongeren).

Het grote deel van het publiek waren toch wat oudere mensen. Jongeren of jong werkenden die heb ik niet zo heel veel gezien. Dat is denk ik een klassiek participatieprobleem, hoe krijg je die nou aan tafel. Dat is wel iets om over na te denken. (ambtenaar 7)

Wat je over het algemeen ziet een beetje de 60-plusser en dat zijn vooral mannen, de oudere mannen die dan een mening hebben hierover. (ambtenaar 5)

Mensen van 40 jaar oud en ouder, ook senioren en voornamelijk man. We missen de jonge generaties. Ik denk ook meer hoger opgeleiden. (ambtenaar 3)

Ja maar goed dat is een probleem waar iedereen tegenaan loopt. [...] Inderdaad hoe bereik je de stille middengroep. Die is lastig en vooral echt concreet. (ambtenaar 6)

Ook wat betreft de deelnemers aan het publieksparticipatieproces merkt één van de ambtenaren op dat er ook een belangrijke groep mensen is die zich echt probeert te informeren over het proces en wat er in het gebied gebeurt.

Wat mij ook wel opviel is dat er best wel een grote groep is, wel kleiner, niet de meerderheid, maar ook wel een groep binnen komt lopen van 'hey ik hoorde dat jullie hier iets gaan doen en eigenlijk weet ik er niet zoveel van, kunnen jullie mij daar iets over vertellen?' Dat vond ik ook heel verhelderend. Het heeft ook zin om gewoon die informatie te delen, mensen op de hoogte te brengen van wat er gebeurt. (ambtenaar 7)

Dus om een breder en genuanceerder inzicht te krijgen in de perspectieven van bewoners op de windmolens en om de inclusiviteit van het proces te vergroten zijn de ambtenaren bezig met het creëren van meer kansen om de groepen te betrekken die normaal niet erg gemotiveerd zijn om betrokken te zijn. Bijvoorbeeld om de jeugd te betrekken is er een 'swipocratie' tool opgezet. Voor de mensen die in het verleden de nieuwsbrieven niet hebben ontvangen, worden er ongeveer 8000 brieven gestuurd.

Een informatiemarkt hebben voor inwoners, geïnteresseerden, bedrijven. Eigenlijk iedereen die geïnformeerd wil worden. En, het idee is dat de tussentijdse resultaten die zijn nu aan het communiceren. Dus we zijn online al op onze website zijn ze gepubliceerd al in de vorm van rapporten. Niet alleen in de vorm van de onderzoeksrapporten, van de technische onderzoek, maar ook van wat hebben wij in stap 1 nou opgehaald en gehoord uit de omgeving. Dus, welke zorgen, aandachtspunten, behoeften, hebben wij opgehaald uit de omgeving. En die heb ik eigenlijk allemaal in één overzicht gezet. [...] En dat doen we dus nu door grootschalig te communiceren, dus we hebben het op de website gezet. We hebben bijna 600 mensen gemaïld, persoonlijk, met 'hé jij wil op de hoogte gehouden worden dus kijk, er zijn nieuwe tussentijdse resultaten en er is een filmpje'. (ambtenaar 3)

Swipocratie, het is een tool voor de jeugd om te swipen en wat vragen te krijgen over het project. We proberen het, we hebben 8000 brieven voor alle mensen, zodat mensen die niet veel de krant lezen toch een kans krijgen om daar (de informatiemarkt) te zijn. Dat is de manier waarop we het doen. (ambtenaar 4)

De kanalen waarop, het heeft op de website gestaan en bewoners hebben een brief gekregen in de buurt en het werd ook op sociale media gedeeld. Een brief in de brievenbus, die lees je een keer door en dan vergeet je dat er iets in stond. Er moeten iets activerend denk ik nog in zitten of een breder incentive zijn om aanwezig te zijn. Zo'n swipo-cratie helpt daar misschien bij, maar echt mensen aan tafel krijgen is anders dan via een app iets invullen. Daar ligt denk ik wel verbeterpunten. (ambtenaar 7)

Verder heb je natuurlijk de website. Ze willen een swipe-ocratie actie ook om jongeren wat meer te betrekken en daar links of rechts op mag geven of je ergens mee eens bent of niet. Dit zeg ik als oude man. De sociale media en de krantenartikelen, ja dat zijn alle bronnen die vooral gebruikt worden. Heel veel tafelgesprekken, ook met bedrijven. (ambtenaar 6)

Ja en betrekken van de omgeving, er is nu een filmpje gemaakt en er is een website dus we zullen daar ook aandacht op vestigen dat iedereen dat filmpje kan zien en korte uitleg krijgt over wat de bedoeling is van project Avelingen. Ik denk wel dat we in die informatievoorziening nu op het punt komen dat we heel veel informatie gaan delen. Er komen heel veel rapporten straks aan, die informatiemarkt gaat het ook toelichten, want als je alleen maar een rapport leest dan kan je het ook heel anders interpreteren. Dat heeft wel een enige duiding nodig om het ook voor mensen die niet helemaal op de hoogte zijn van alle techniek en al die aspecten. Je wil het wel goed uitgelegd hebben op alle niveaus. Dus dat wil je graag

live in zo'n informatiebijeenkomst doen en niet alleen maar een rapport naar iemand toe duwen. Die swipocracy is denk ik een hele sympathieke poging om echt een doelgroep te betrekken die er anders gewoon voorbij loopt. (ambtenaar 1)

Er is een grote informatiemarkt gepland waar iedereen langs kan komen en in gesprek kan gaan met de deskundigen en technische ingenieurs om hun vragen te beantwoorden. Ze krijgen niet alleen de informatie op papier, maar ze kunnen ook echt met elkaar gesprek voeren en hun mening daarop gebaseerd vormen. (ambtenaar 2)

Wat er in ieder geval gaat gebeuren is dat er gewoon er staat een markt, we gaan er allemaal kraampjes neerzetten en dan gaat het met name over technische onderwerpen dus als we het hebben over de onderzoeken die zijn gedaan, bijvoorbeeld over de hoogte aantal turbines, geluidsoverlast, slagschaduw en natuur. Mensen worden wel meegenomen in het hele verhaal, ik zou op zich niet weten wat je nog meer kan doen. (ambtenaar 5)

Ondanks de verschillende methoden om de burgers te informeren en te betrekken wordt sociale media vermeden als communicatiemiddel omdat dit leidt tot polarisatie en soms tot vertekening van informatie.

We volgen de discussies en het is heel interessant dat tot nu toe, tot vorige week, alles werd gepubliceerd en op sociale media werd geplaatst. Alles wat we vorige week hebben gepubliceerd en de foto's die we vorige week op de website hebben geplaatst, niets daarvan staat op die sociale media, niets. Ze weigeren dit te erkennen omdat die info veel objectiever is en een heel andere kijk op de zaak geeft dan ze hebben gepromoot. (ambtenaar 2)

In overeenstemming met de bewoners zijn de geïnterviewde ambtenaren van mening dat de belangrijkste aspecten in een participatieproces niet per se de methode zelf is, maar de aanpak die gericht moet zijn op transparantie en open communicatie, waarbij bewoners vroegtijdig worden betrokken, zodat dat ze hun mening en zorgen kunnen uiten en gehoord kunnen worden.

Transparant over je proces en waar mensen mogen participeren. Dat is de kern denk ik. Misschien nog een keer helder opstellen waar burgers kunnen participeren en dat dan nog een keer communiceren misschien. Gewoon in gesprek blijven en blijven luisteren en blijven informeren. (ambtenaar 7)

Ik denk in ieder geval dat je als ontwikkelaar, als overheden, zo goed mogelijk objectieve en technische informatie moet delen. Verder is het blijven luisteren, blijven

communiceren, blijven de mensen op de hoogte houden. Toegankelijk blijven en als je nog verdere suggesties hebt dan horen wij dat graag. (ambtenaar 6)

Zoals één van de ambtenaren uitlegt, zijn er ook uitdagingen voor degenen die het inspraakproces organiseren als het te vroeg wordt gestart. Ten eerste is het soms moeilijk of echt onmogelijk om vragen van bewoners te beantwoorden in een beginnend stadium wanneer er nog geen onderzoek is gedaan. Ten tweede is het belangrijk om goed te bedenken wat de rol is van het participatieproces en wat de vragen zijn die beantwoord moeten worden. Ten derde, hoewel het ontvangen van vragen van burgers de onderzoeksfase en de analyse perspectieven verrijkt, verstoort ook het participatieproces en de organisatie ervan.

Dat is ook altijd een mooie moeilijke spagaat van aan de ene kant willen mensen duidelijkheid, maar ze moeten niet het gevoel krijgen dat alles uit kunnen en kruiken en geregeld en uitgekard is. Daar zit een paradox in. (ambtenaar 6)

Het is natuurlijk wel belangrijk welke vraag je bij zo'n panel/zo'n burgerpanel neerlegt, want je moet wel heel erg oppassen want dan moet het gesprek gaan zeg maar over hoe zou het eventueel uit komen te zien terwijl het gevaar bestaat als je zo'n vraag heel erg in het begin neerlegt dan wordt het soort van een welles/nietes discussie van moet het er wel komen of moet het er niet komen. Er moet dus eerst wel een soort van besluit zijn van we gaan onderzoeken of we hier een windpark of zonnepark kunnen realiseren. Kijk wat je nu eigenlijk ziet is dat we zitten nu eigenlijk in de verkenning, we zijn alleen nog maar aan het verkennen of iets kan. Dat is wel de keerzijde en dat zie je ook in het onderzoekstraject, bepaalde mensen die zeggen "hoe zit het dan met zus en hoe zit het dan met zo" en dat wordt dan allemaal nog in het onderzoek gestopt terwijl dat eigenlijk al van start was dus dat verstoort ook wel je eigen proces. (ambtenaar 5)

Wanneer gevraagd wordt naar mogelijke methoden van informatievervalsing en publieke participatie, brengen de ambtenaren veel interessante ideeën naar voren die in staat zouden kunnen zijn om verschillende nuances en graden van inclusiviteit van het proces aan te brengen.

Ik denk dat bijvoorbeeld het oprichten van een klankbordgroep kort in aanloop naar zo'n besluit ook wel goed is. Dat je een groep mensen hebt die de burgers vertegenwoordigd om mee te denken die echt met zo'n exploitant aan tafel kan bijvoorbeeld om daarover na te denken en daar een plek in het proces te krijgen. Daarmee in ieder geval de verzekering te geven dat ze gehoord worden en dus niet dat je maar wat bijeenkomsten hebt. (ambtenaar 7)

Bijvoorbeeld mensen mee te nemen op een geluidservaring naar een bestaand windpark van hè ga maar eens luisteren, ga maar onder een windturbine staan. Hoe is de windkracht nu? Wat betekent dit? Hoe kun je dat vertalen naar jouw plek? Dus dan zou je nog wel een laagje dieper kunnen gaan in die beleving en die participatie. Maar ook de andere kant hè, het perspectief van mensen die juist echt best wel dankbaar zijn dat er windturbines in de omgeving zijn gekomen ook omdat daardoor de financiële participatie en het lokale eigendom ook tot hele mooie resultaten daar leiden. Echt voor de gemeenschappen ook. (ambtenaar 3)

Misschien moeten we op middelbare scholen of op hogere scholen ook een informatiebijeenkomst doen. Dat is ook wel een goed idee. (ambtenaar 1)

Daarnaast blijkt dat sommige ambtenaren, in overeenstemming met een deel van de bewoners, de fysieke ontmoetingen, vooral die 1 op 1 of in kleine groepen, het beste vinden werken.

Dus daarom was zo'n bijeenkomst waar je fysiek met mensen in gesprek kan 1 op 1 wel een stuk beter. (ambtenaar 7)

Volgens de geïnterviewde ambtenaren echt belangrijk is om duidelijk de onderscheid tussen de reikwijdte van het publieks-participatieproces en het besluitvormingstraject te communiceren. Zonder goede communicatie over dit onderwerp kan het proces leiden tot gevoelens van frustratie bij de burgers die het gevoel zouden kunnen hebben deel uit te maken van een 'nep-inspraak oefening', waardoor het wantrouwen tegenover de overheid afneemt.

Ik denk dat we vooral heel helder moeten zijn over wat nou precies de betekenis is van de resultaten die we nu hebben en dat we duidelijk een scheiding maken tussen wat wij als projectteam ophalen, dus wat is er mogelijk, en anderzijds ook wat het besluitvormingstraject, dus de beslissing of het park komt dat is niet aan het projectteam maar dat is aan het college en de gemeenteraad. Dat was nu misschien niet helder en dan gaan de mensen er al vanuit van ja maar het is al besloten dat het er komt de vraag is alleen hoe? En dat is helemaal niet het geval. (ambtenaar 5)

5.3. Webinar

Perspectief van inwoners

We hebben de geïnterviewde bewoners gevraagd of ze naar de webinar georganiseerd door de gemeente Gorinchem hebben gekeken. In overeenstemming met de resultaten van het

draagvlakonderzoek, kunnen wij concluderen dat het grote merendeel van de respondenten de webinar niet heeft bekeken.

Dat moet ik eerlijk zeggen daar heb ik niet aan mee gedaan. Misschien dat ik het niet wist of dat ik het te laat heb ontdekt, maar ik heb er niet bewust niet aan mee gedaan. (Interview 4)

Nee, dat heb ik niet meegekregen. (Interview 9)

Daar had ik helaas geen gelegenheid om bij aan deel te nemen. (Interview 11)

Ja als ik dat zou weten zou ik wel meedoen. (Interview 19)

Van de geïnterviewden die de webinar hebben bekeken, hebben de meeste mensen een negatief gevoel en negatieve opmerkingen met betrekking tot de webinar, de organisatie ervan en de aanpak.

Ja, ik heb daar aan meegedaan. Nou, daar heb ik geen goed gevoel bij gekregen. Ik vond dat echt een schijnvertoning. (Interview 3)

Nou, ik vond uh... hoe moet ik dat nou zeggen. Ik vond het heel adequaat. Het uitleggen, het proberen begrip te kweken. Maar ja, ik heb ook niet zo maar zeggen op de juiste manier geluisterd. Want hoe luister je als iemand je probeert te overtuigen. Van twee dingen: het nut en het grote belang mag ik wel zeggen. (Interview 5)

Ja dat heb ik gevolgd, maar dat was een monoloog in plaats van een dialoog. (Interview 6)

Die was ook meer echt eenrichtingsverkeer, he. Dus eenzijdig. De mensen van de gemeente zaten aan tafel en die zaten toen een beetje voor te lichten hoe het zou worden en dat het allemaal nodig is. (Interview 20)

Nou ja, behoorlijk treurig, want nou, er werden heel goede vragen gesteld in de chat en er werd totaal niet op gereageerd. (Interview 26)

Een aanfluiting, want het is geen webinar, het was gewoon puur zenden. Zenden. En er kon wat ingetypt worden en een aantal mensen deden dat ook wel, maar op die chat werd eigenlijk niet op gereageerd. De reactie was: 'Oh, weten we niet, komen we op terug. Vragen we na.' Een concreet antwoord werd niet gegeven, dus het was puur een zend sessie, een zend sessie en de vragen die dan al gesteld werden via de chat, dat was geen enkel antwoord kwam er! Geen enkel antwoord. (Interview 20)

Er is een webinar geweest, dat was eigenlijk ook een soort van schertsvertoning, waarbij er tijdens dat webinar heel veel deelnemers, zeg maar, dus inwoners van deze kant bijvoorbeeld vragen stelden. Ook inwoners van Gorinchem, vragen stelden, en die werden allemaal niet beantwoord, niet gehoord er is niet op teruggekomen. (Interview 29)

Er zijn ook geïnterviewden die vonden dat de keuze voor een webinar niet de beste manier is om inwoners te betrekken. Uit de interviews blijkt dat de inwoners de voorkeur geven aan een meer directe en interactieve manier van participatie.

Tja met de chat, dat krijg je van die quotes. Eigenlijk doe ik er nooit aan mee met de chat, dan heb je een stukje tekst en je kunt het niet in de context zetten die in je hoofd zit. Tegen de tijd dat je het getypt hebt zijn die mensen van de webinar alweer aan het eind van de alinea. Dat werkt niet. (Interview 6)

Dat is leuk maar met 20 man kun je wel een webinar hebben maar niet met 200 man. Ik ben niet zo'n voorstander van webinars, want dan ben je dus een passieve burger. (Interview 7)

Nou kijk het fijne vind ik van zo'n webinar is dat je natuurlijk met een minimale tijdsinvestering jezelf kunt laten informeren. Maar in de praktijk is zo'n webinar toch wel heel veel meer luisteren dan praten. (Interview 30)

Perspectief van ambtenaren

Uit de interviews met de ambtenaren bleek dat de meesten van hen op de hoogte zijn van de problemen die zich voordoen bij de webinars. Deze problemen hebben vooral te maken met de online aanpak die werd gedictieerd door de coronapandemie en bijbehorende maatregelen. Dus velen vinden dat de onlinebijeenkomsten beperkend zijn. Verder benadrukken de geïnterviewden dat tijdens digitale vergaderingen meer moeilijk is met grote groepen mensen om effectief te communiceren en naar elkaar te luisteren. Een ander aspect die de geïnterviewden denken dat een invloed heeft op de manier die de bewoners voelen is de abstracte inhoud en het gebrek aan duidelijke antwoorden vanwege de beginfase van het project.

Ja die eerst avond, dat kwam ook door corona, was dan online. Je merkte dat dat heel onbevredigend is voor burgers om een presentatie online te kijken en moeilijk de mogelijkheid te hebben om daarop te reageren. Er was een chat en er was een moderator, wij hebben geprobeerd daar wel op in te springen, maar als er, volgens mij waren er iets van 250 mensen aanwezig, dan is het lastig om dat online allemaal te vormen. (ambtenaar 7)

We hadden een klein nadeel vanwege COVID en niet de mogelijkheid om persoonlijk te kunnen praten in de eerste fase van het project. Dat is echter niet het enige. De moeilijkheid in de eerste fase is dat je mensen moet vinden die willen meedoen. Het probleem is dat mensen in zo'n eerste fase antwoorden willen hebben en een discussie willen voeren. (ambtenaar 4)

In februari hebben we twee online bijeenkomsten georganiseerd. Een hele grote voor inwoners en alle geïnteresseerden en een specifiek voor bedrijven. We waren toen beperkt omdat we de corona-maatregelen hadden waardoor we geen fysieke vergadering konden doen. Dus moesten we het online doen en dat was niet echt succesvol in de zin dat de chat open was en het echt afleidend was, de discussie was echt heel erg kritisch en negatief van tegenstanders. Het leidde af van het verhaal dat in de studio werd verteld. [...] Zo ontdekten we dat het positief is als je heel vroeg in het proces kunt participeren, maar voor mensen om zich te vergrijpen tot dit abstracte niveau van onderzoek en de dingen in het proces die gaande waren, was erg moeilijk. (ambtenaar 3)

5.4 Niveau van participatie

Perspectief van inwoners

We hebben gevraagd hoeveel invloed de geïnterviewde bewoners denken dat zij zouden moeten hebben op de besluiten die genomen worden met betrekking tot de mogelijke windmolens. De meeste mensen willen betrokken zijn in de besluitvorming, maar willen niet het besluit nemen. Het is interessant om te zien dat het lage vertrouwen in anderen en hun vermogen om goede beslissingen te nemen, evenals hun mening over anderen die te emotioneel zijn, enkele van de redenen kunnen zijn waarom mensen niet zoveel beslissingsbevoegdheid willen hebben.

Het is een factor in de overwegingen en besluitvorming. Je moet als bestuurder dat meewegen, maar er wel niet door laten leiden. Je hebt je eigen verantwoordelijkheid. (Interview 2)

Ik vertrouw het mijn medeburgers niet toe om hier een beslissing over te maken. En ik vind het niet vertrouwd om een beslissing op stadsniveau te maken over deze dingen. Het heeft veel invloed. Er zijn andere partijen die landelijk zijn en dan heb ik het met name over de natuurmensen. (Interview 5)

Het antwoord is niet dat de burgers moeten beslissen hè, dat vind ik niet. Want dan krijgen we dus het recht van de sterkste en dat soort zaken dat moeten we niet hebben. (Interview 7)

Op de schaal van procenten? Vanaf 50% tot 80%, want je kan niet iedereen tevreden stellen, dat snap ik. (Interview 11)

Dat vind ik lastig om te zeggen. Want het is... je kunt niet iedereen tevreden stemmen. Ik vind per definitie wel dat daarvoor mensen aangewezen zijn. Oftewel, dat zijn de beleidsmaker en dat is de politiek die gekozen is. Dus wat betreft vind ik dat fundament wel prima. (Interview 17)

Ja ik zou wel invloed willen hebben. In welke mate.. naja zeker geen eindbeslisser te zijn, maar ik denk dat het geluid van de burger een net zo groot aandeel zou moeten hebben als provincie en gemeente en welke andere partij er nog meer meespeelt. Nee en dat denk ik dan ook omdat ik wel geloof dat er ook burgers tussen zitten die wel rationeel kunnen denken, maar dat je anders ook wel te veel krijgt dat de emotie de overhand gaat krijgen. Ik weet ook niet of dat altijd zal leiden tot de juiste besluiten, dus ja dat moet wel genuanceerd zijn denk ik. Dus daarom moet ik wel een stem hebben, maar moet die stem wel een beetje in de juiste kaders gezet worden. (Interview 18)

Dan moet je wel naar mensen luisteren en hun mening ophalen, maar dan moet je misschien nog steeds als provincie of als regio op basis van alle argumenten inclusief de emotie van mensen er omheen.. maar zeker niet alleen dat.. moet je je besluit nemen. (Interview 19)

Ze zouden natuurlijk inspraak moeten hebben, maar niet de beslissende, want ik denk dat heel veel mensen...ik zag dat stukje van jouw dat ging over emotie...en ik denk echt dat emotie dat is een hele vreemde drang om iets voor elkaar te krijgen denk ik. En als je daarmee gaat spelen en vooral als je in een ruimte zoals hier en je zou zeggen van we moeten gaan beslissen en we nodigen iedereen uit. Ja, dan wordt het een kleine chaos, omdat mensen hun eerste reacties, en ook latere, is allemaal emotie.(Interview 20)

Ik denk dat de meeste mensen niet alle facetten kunnen zien en vooral voor hun eigen belang gaan. Dus ik denk dat je ze wel moet betrekken, maar dat je dat best mag over-rulen zeg maar dat ze bijvoorbeeld 25% of zo mogen bepalen, maar niet de uiteindelijke beslissing. (Interview 22)

Als ik heel egoïstisch vanuit mezelf beredeneer, dan zou ik zeggen van, ja, 100%. Maar ik snap ook wel dat er meerdere factoren meespelen en we hebben met z'n allen natuurlijk een verantwoordelijkheid voor het halen van die klimaatdoelstellingen. Dus ik zou ook niet willen zeggen dat de inwoners 100% invloed moeten hebben op de besluiten die worden genomen. (Interview 23)

Sommige geïnterviewden denken dat het besluit over energietransitie en windmolens op een hoger rijksniveau, zoals het landelijk niveau, genomen moet worden.

Dat is rijksbeleid, daar heb ik sowieso geen invloed op en dat zal ik nooit krijgen en ik weet ook niet of dat werkt om dat zo wel te krijgen. Ja, nou ja, misschien wel over wat hier gebeurt in het landschap, maar in zijn algemeenheid voor het plaatsen van windmolens zou ik willen dat ik wat invloed heb op het landelijke beleid daarop vooral. [...] Dus de oplossing zit volgens mij niet lokaal en de invloed lokaal, maar juist in het landelijk beleid. (Interview 9)

denk ik dat juist actieve betrokkenheid van inwoners ervoor zorgt dat je veel beter zicht krijgt op wel of niet geschikte locaties. Dan moet je landelijk op zoek naar.. de beste locaties. Kijk ik denk dat windmolens een landelijk probleem zijn en geen, geen stedelijk of gemeentelijk probleem. Dus moet je volgens mij landelijk kijken naar de beste locaties en niet per stad naar de beste locaties. (Interview 30)

Ik vind dat de overheid een veel flinker standpunt in moet nemen. Ik vind dat daar de overheid heel veel minder misschien moet laten horen en gewoon moet zeggen: jongens, het is allemaal mooi en aardig maar we zullen wat moeten. (Interview 13)

Ik denk uiteindelijk dat burgers niet de ultieme stem moeten hebben [...] Dus ik denk dat er wel een soort van gemeenschappelijk beter belang is, wat gediend is van provinciaal niveau denk ik. Dus ja.. een getrapte invloed, maar wel vanaf het begin af aan. (Interview 25)

Perspectief van ambtenaren

De meeste van de geïnterviewde ambtenaren vinden het belangrijk dat de burgers hun zorgen uiten en dat deze gehoord en doorgegeven worden aan de besluitvormers. In overeenstemming met de meeste burgers zijn de ambtenaren echter van mening dat de uiteindelijke beslissingen de verantwoordelijkheid van de gekozen leden moeten blijven, in overeenstemming met het representatieve democratische politieke systeem in Nederland.

Als je het hebt over participatie, zou je denk ik, de grootste acceptatie komt natuurlijk als burgers mee hebben kunnen beslissen daadwerkelijk in een besluit. Alleen is dat mogelijk? Wil je dat? Moet je dat willen? Is dat dan democratisch legitiem of niet? Dat zijn heel veel vragen die daar omheen hangen. Die je dan, wat het denk ik, lastig maakt om daadwerkelijk een besluit gevende stem te geven aan een burger. (ambtenaar 7)

Nou in ieder geval kunnen ze dan meedenken en hun zorgen en wensen doorgeven en daar zouden dan zonder meer mee rekening gehouden worden. Ze hebben natuurlijk al een behoorlijke invloed gehad met de gemeenteraadsverkiezingen, maar dat is indirect maar dat is wel onze democratie. (ambtenaar 6)

Nou ik denk dat het meer in het algemeen van belang is dat je een zo'n breed mogelijk beeld krijgt van wat er leeft onder de bevolking. Dus je moet je vooral niet laten leiden door die paar mensen die heel erg negatief zijn. Die schreeuwen heel hard, maar de vraag is in hoeverre ze een belangrijk deel van de bevolking representeren? Ik denk van niet. Dus je moet wel heel erg afgewogen zijn, wat je met geluiden doet die je zegmaar vanuit de omgeving meekrijgt. Dat is denk ik het belangrijkste. (ambtenaar 5)

Ik denk dat dat in deze fase ook goed is ook al vinden heel veel mensen dat heel erg moeilijk dat ze niet zelf direct op het go-no-go moment invloed hebben, want ze vragen wel heel erg, kan ik al bezwaar maken en wat is mijn inspraak? Ik denk dat je dat aan bestuurders over moet laten. Ik denk wel, als bestuurders nu gaan beslissen (ambtenaar 3)

Ik zou bijna zeggen dat de intentie om iedereen te betrekken is heel sympathiek, maar niet haalbaar want je doet het nooit goed. Misschien kan je het beter wat kleiner maken. De besluitvorming van waar mogen windmolens ontwikkeld worden of andere energietransitie technieken, dat is iets wat bestuurders en volksvertegenwoordigers moeten besluiten want dat is ook al een democratisch gekozen laag, dus dat is indirecte democratie en participatie. Die beslissen dan dat het er komt en dat is een kader en met dat kader ga je in de omgeving praten en hoe willen jullie dat het gerealiseerd wordt en welke afdracht gaat er naar de omgeving? wat wil je doen aan de slagschaduw? Want er zijn wel dingen mogelijk om te tweaken, maar de hele discussie om waarom worden deze windmolens nou weer hier geplaatst en dat met de omgeving daar uit willen komen lukt nooit want dan zeggen de mensen; nee ik heb het toch liever bij de burens of ik heb het toch liever op zee. (ambtenaar 1)

Dat is ook een politieke keuze, heb je een voorkeur voor referenda, directe democratie of ben je voor parlementaire democratie? Nu hebben we de laatste. We hebben besluitvormers, dus zij nemen beslissingen, niet ik als ambtenaar en niet als individuele burger. Ze hebben een mening en hun mening moet worden gehoord door een besluitvormer en het is zijn of haar beslissing om te nemen en bij de volgende verkiezingen kunnen mensen zeggen dat het de verkeerde beslissing was en niet alleen deze maar ook de andere. Om dat te kunnen

doen moeten de mensen die daar wonen, burgers, toegang hebben tot informatie. Dus dat is belangrijk denk ik. (ambtenaar 4)

Een interessante bevinding is dat sommige ambtenaren verschillende soorten en graden van publieksparticipatie onderscheiden tussen de verschillende fasen van het project. Dus hoe verder de projectfase gevorderd is, des te intensiever het publieksparticipatieproces en des te genuanceerder de benaderingen voor het betrekken van het publiek (bijv. financiële participatieregelingen). Verder is de invloed van bewoners verschillend over de fasen van het project, maar dit verschil ligt vooral in waarover gepraat wordt en met wie er gepraat wordt.

in de volgende fase, als we naar de volgende fase gaan, is er veel meer ruimte om de mensen erbij te betrekken. Dan kunnen ze ook aangeven of ze willen participeren. Dan gaan we aan de slag met fondsen en willen we dat mensen participeren in de manier waarop het geld in die fondsen wordt besteed. En dan, realistisch gezien, is er veel meer ruimte voor hen om betrokken te zijn. [...] Als ze willen deelnemen in een groep en dan bespreken hoe het geld besteed en geïnvesteerd moet worden etcetera. Dat is mogelijk. Ook over, misschien over wat we doen aan milieurendement of wat dan ook, zoiets. In ieder geval kunnen we in deze fase alleen naar hen luisteren en hun zorgen doorgeven aan de besluitvormers. (ambtenaar 2)

Ik denk dat er wel degelijk een verschil is tussen de fasen. De focus is in elke fase anders. De focus in het eerste deel was dat mensen zich realiseerden dat er misschien iets met windmolens zou gebeuren en dat wij vroegen wat belangrijk voor hen was, zodat we dat konden onderzoeken. Nu zitten we in een fase om erover te praten, hebben we echt alles onderzocht? Hoe kunnen we deze resultaten plaatsen? Dat is dus deze fase, het is ook erg breed, het is erg abstract. Als je een besluit hebt of we verder gaan, zal het meer gericht zijn op de mensen die in de buurt wonen, of misschien enkele natuurorganisaties die de impact echt voelen. Daarmee kun je zeggen wat we kunnen doen. Kunnen we bijvoorbeeld het draaien van de molen stoppen als de zon heel laag staat? Dat soort dingen. (ambtenaar 4)

Dus we zitten een beetje in een fase waarin het ook nog niet zo heel erg de hele tijd met de omgeving en interactie. Die wordt veel intensiever in de volgende fase ja. (ambtenaar 1)

Conclusies

Gezien de resultaten van het draagvlakonderzoek in relatie tot de publieke acceptatie voor het ontwikkelen van windmolens in het Avelingen-gebied, heeft de Rijksuniversiteit Groningen een kwalitatief onderzoek gedaan om een beter inzicht te krijgen in de mening van zowel ambtenaren als bewoners met betrekking tot de mogelijke windmolens. Dus het kwalitatieve onderzoek op basis van interviews met bewoners en ambtenaren is waardevol omdat het meer nuances biedt op de

conclusies uit de vorige onderzoeksfase. Hieronder worden de belangrijkste conclusies van dit onderzoek beschreven.

Acceptatie windmolens. Meer dan de helft van de geïnterviewde inwoners is negatief over de mogelijke windmolens in Avelingen, terwijl de andere helft bijna gelijk verdeeld is tussen degenen die positief en degenen die neutraal zijn. Dit inzicht weerspiegelt de resultaten van de eerste fase van het onderzoek waaruit bleek dat de acceptatie van de mogelijke windmolens gemiddeld onder het middelpunt van de schaal ligt. Verder zijn de meeste geïnterviewde inwoners negatief over de mogelijke windmolens in Avelingen en niet over de hernieuwbare energieprojecten in het algemeen. Dit valt ook samen met de conclusie uit de vorige fase dat de publieke acceptatie van hernieuwbare energiebronnen niet noodzakelijk overeen hoeft te komen met de acceptatie van specifieke energieprojecten. De ambtenaren zijn zich bewust van deze lage acceptatie en in het algemeen van de lage acceptatie van windenergieprojecten op het land. Tegelijkertijd is volgens de ambtenaren de acceptatie van de windmolens moeilijker in te schatten en ook genuanceerd aangezien de meest vocale en aanwezige groepen degenen zijn die tegen zijn, terwijl overige groepen gereserveerd en minder aanwezig zijn.

Volgens de geïnterviewde ambtenaren wordt de acceptatie van de mogelijke windmolens beïnvloed door de positieve en negatieve gevolgen en de manier waarop ze door elke bewoner worden waargenomen. In overeenstemming met de resultaten van de vorige fase van het onderzoek, zijn de geïnterviewde inwoners vooral negatief over de lokale en specifieke gevolgen van de windmolens, terwijl de positieve gevolgen die zij noemen meer gerelateerd zijn aan de algemene gevolgen. Deze verdeling wordt verklaard door sommige ambtenaren die merken dat de voordelen van windmolens niet verbonden zijn aan de plek waar ze zijn gebouwd, terwijl de nadelen dat wel zijn. Specifieke gevolgen die vaak genoemd worden door de inwoners zijn gezichtvervuiling, slagschaduw en geluidsoverlast. Onder de lokale gevolgen noemen de geïnterviewde inwoners als negatief meestal het imago van de omgeving, de gezondheidsaspecten, de aantrekkelijkheid van de woonomgeving en de waardevermindering van de huizen. De geïnterviewde inwoners identificeren positieve gevolgen van windmolens met name in relatie tot de algemene gevolgen zoals de energietransitie en groene energieproductie en onderbouwen daarmee de bevindingen uit de vorige fase van het onderzoek. De ambtenaren zijn zich bewust van de verschillende gevolgen en de zorgen van de inwoners en daarom hebben zij extra en diepgaander onderzoek gedaan naar de gevolgen van de mogelijke windmolens.

We hebben bewoners daarnaast gevraagd onder welke voorwaarden windmolens bij Avelingen wel ontwikkeld zouden kunnen worden. Uit de interviews met de inwoners blijkt dat veel mensen geen voorwaarden wilden noemen voor de mogelijke windmolens in het Avelingen-gebied. Sommige

inwoners benoemde het verlagen van de hoogte of van de geluidsoverlast van de windmolens als voorwaarde die een rol spel bij mogelijke acceptatie, terwijl anderen zelfs hebben gezegd dat windmolens in dit gebied nooit acceptabel zijn. De ambtenaren zijn zich ervan bewust dat een hogere acceptatie van de windmolens bereikt kan worden als de bewoners meer betrokken zijn, als zij meer duidelijke informatie over het project krijgen, als hun zorgen gehoord en geadresseerd worden en als de negatieve gevolgen zoveel mogelijk worden weggenomen.

Rol van emoties. In overeenstemming met de resultaten van het draagvlakonderzoek, blijkt uit de interviews met de inwoners dat de meeste mensen geen sterke negatieve emoties ervaren, maar ook niet veel positieve emoties als ze denken aan de mogelijke ontwikkeling van windmolens in het Avelingen-gebied. De ambtenaren zijn zich bewust dat de emoties een rol in de publieks-participatieproces spelen, maar vinden het een beetje lastig om op welke wijze zij met de emoties om moeten gaan en hoe ver ze kunnen gaan om ze tegemoet te komen.

Vertrouwen. De interviews met de inwoners bevestigen de bevindingen uit de kwantitatieve onderzoeksfase waaruit blijkt dat het vertrouwen in de betrokken partijen laag is. In overeenstemming met de resultaten van het draagvlakonderzoek wordt de gemeente niet zeer competent gezien als het gaat over het ontwikkelen van windmolens bij het Avelingen-gebied. De geïnterviewde ambtenaren zijn zich bewust van het gebrek aan vertrouwen dat burgers hebben jegens de overheid.

Publieke participatie. De meeste geïnterviewde inwoners voelen zich niet genoeg betrokken bij het participatieproces, denken dat zij niet goed geïnformeerd zijn en dat de communicatie in relatie tot de mogelijke windmolens in Avelingen onder de maat is. Daarentegen denken sommige ambtenaren dat het publieks-participatieproces goed gaat en dat de bewoners veel mogelijkheden hebben om zich uit te spreken. De meeste ambtenaren zijn van mening dat er altijd mensen zijn die zich ondanks verschillende voorlichtingsmethoden niet geïnformeerd voelen en dat het erg moeilijk is om aan alle verwachtingen van burgers te voldoen over hoe een publieks-participatietraject moet worden georganiseerd.

We hebben de geïnterviewde bewoners ook gevraagd wat de manieren zijn waarop zij informatie willen krijgen of betrokken zou willen worden bij de besluitvorming. De meerderheid heeft geen voorkeur voor een specifieke manier, maar er wordt benadrukt dat het vooral belangrijk is dat er goed naar inwoners/burgers wordt geluisterd en dat de inwoners serieus genomen worden. Verder willen mensen eerder in het proces betrokken worden en dat dit met openheid en transparantie wordt aangepakt. In overeenstemming met de bewoners zijn de geïnterviewde ambtenaren van mening dat de belangrijkste aspecten in een participatieproces niet per se de methode zelf zijn, maar de aanpak

die gericht moet zijn op transparantie en open communicatie, waarbij bewoners vroegtijdig worden betrokken, zodat dat ze hun mening en zorgen kunnen uiten en gehoord worden. De ambtenaren leggen ook uit dat er veel uitdagingen zijn voor degenen die het inspraakproces organiseren als het te vroeg wordt gestart.

De ambtenaren merken op dat qua deelnemers aan het proces sprake is van een dominantie van bepaalde groepen (bijvoorbeeld oudere, mannelijke, hoger opgeleide personen) en een ondervertegenwoordiging van andere groepen (bijvoorbeeld jongeren). Om een breder en genuanceerder inzicht te krijgen in de perspectieven van bewoners op de windmolens en om de inclusiviteit van het proces te vergroten, zijn de ambtenaren bezig met het creëren van meer kansen om de groepen te betrekken die normaal niet erg gemotiveerd zijn om betrokken te zijn.

Een interessante bevinding is dat de ambtenaren denken dat het noodzakelijk is om een duidelijk onderscheid te maken tussen de reikwijdte van het publieksparticipatieproces en het besluitvormingstraject. Zonder goede communicatie over dit onderwerp kan het proces leiden tot gevoelens van frustratie bij de burgers die het gevoel zouden kunnen krijgen dat zij deel uitmaken van een 'nep-inspraak oefening'.

We hebben de geïnterviewde bewoners gevraagd of ze naar de webinar, georganiseerd door de gemeente Gorinchem, hebben gekeken. In overeenstemming met de resultaten van het draagvlakonderzoek, kunnen wij concluderen dat het grote merendeel van de respondenten de webinar niet heeft bekeken en de meeste van degene die er wel naar hebben gekeken een negatieve mening hebben. Uit de interviews met de ambtenaren bleek dat de meesten van hen op de hoogte zijn van de problemen die zich hebben voorgedaan bij de webinars. Deze problemen hebben vooral te maken met de online aanpak die werd gedictieerd door de coronapandemie en bijbehorende maatregelen.

We hebben gevraagd hoeveel invloed de geïnterviewden denken dat de bewoners zouden moeten hebben op de besluiten die genomen worden met betrekking tot de mogelijke windmolens. De meeste van de geïnterviewde ambtenaren vinden het belangrijk dat de burgers hun zorgen uiten en dat deze gehoord en doorgegeven worden aan de besluitvormers. In overeenstemming met de meeste burgers zijn de ambtenaren echter van mening dat de uiteindelijke beslissingen de verantwoordelijkheid van de gekozen leden moeten blijven, in overeenstemming met het representatieve democratische politieke systeem in Nederland.

Referenties

Huijts, N. M., Molin, E. J., & Steg, L. (2012). Psychological factors influencing sustainable energy technology acceptance: A review-based comprehensive framework. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 16(1), 525-531.

Perlaviciute, G., & Steg, L. (2014). Contextual and psychological factors shaping evaluations and acceptability of energy alternatives: integrated review and research agenda. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 35, 361-381.

Perlaviciute, G., Steg, L., Contzen, N., Roeser, S., & Huijts, N. (2018). Emotional responses to energy projects: Insights for responsible decision making in a sustainable energy transition. *Sustainability*, 10(7), 2526.

Walker, C., & Baxter, J. (2017). Procedural justice in Canadian wind energy development: a comparison of community-based and technocratic siting processes. *Energy Research & Social Science*, 29, 160-169.

Bijlagen

Bijlage 1: Interviewvragen voor de inwoners

1. Introductie:

- Kunt u uzelf kort introduceren (naam, leeftijd, woonplaats, werk)?

2. Mening over mogelijke windmolens in Avelingen

- Hoe staat u zelf tegenover mogelijke windmolens in Avelingen, en waarom?
- Wat zouden volgens u de belangrijkste gevolgen van windmolens kunnen zijn in dit gebied?
- Herkent u zich in het de resultaten van het draagvlakonderzoek?

3. Betrekken van burgers bij besluitvorming

- Vindt u dat u momenteel voldoende betrokken wordt bij de besluitvorming met betrekking tot mogelijke windmolens in Avelingen?
- Wat zijn manieren waarop u betrokken zou willen worden bij de besluitvorming?
- Hoeveel invloed denkt u dat inwoners zouden moeten hebben op de besluiten die genomen worden met betrekking tot het mogelijke windpark?

Bijlage 2: Interviewvragen voor de ambtenaren

1. Introductie

- Kunt u uzelf kort introduceren (naam, werkplaats en functie)?
- Wat is jouw rol en de rol van jouw organisatie binnen het Avelingen project?

2. Publiek acceptatie van mogelijke windmolens in Avelingen

- Wat zijn volgens u de factoren/aspecten die ervoor zorgen dat het publiek de mogelijke ontwikkeling van de windmolens in Avelingen min of meer acceptabel vindt?
- Kunt u alstublieft reflecteren over de resultaten van het draagvlakonderzoek qua acceptatie, relatie tussen de gevolgen van de windmolens en de waarden die mensen hebben (biosferische, altruïstische, egoïstische hedonistische) en zijn en emoties?
- Onder welke voorwaarden denkt u dat inwoners het mogelijke windmolens acceptabeler zouden vinden?

3. Publieksparticipatie

- Wat is er tot nu op het gebied van publieksparticipatie gedaan?
- Hoe zal de publieksparticipatie van eind augustus – begin september eruit zitten / vorm kregen?

Hoe denkt u dat publieksparticipatie in de Avelingen project zou moeten worden georganiseerd? In welke vorm?

Worden emoties en waarden van mensen meegenomen in het komende participatieproces?

- Wat verwacht u van de publieksparticipatie proces in relatie tot de publieke acceptatie van windmolens in Avelingen?
- Hoeveel invloed kan het publiek uitoefenen? Hoeveel invloed zou het publiek moeten hebben op de uitkomsten van het besluitvormingsproces?

4. Afsluiting:

- Wat is ervoor nodig om publieksparticipatie een 'succes' te maken – e.g. training, poster, een hulpmiddel (tool)?
- Heeft u verder nog ideeën over hoe het publieksparticipatie vorm zouden moeten krijgen?